

PŘÍRODNÍ POLYMERY

Polysacharidy I

škrob

RNDr. Ladislav Pospíšil, CSc.

LITERATURA

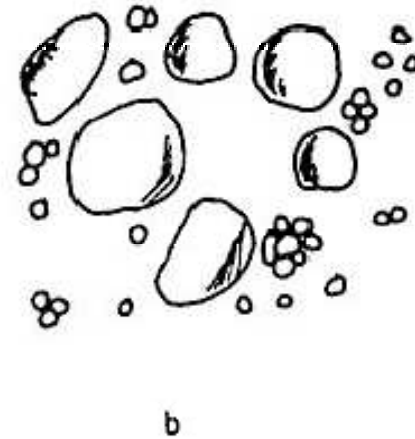
- Ing. J. Dvořáková: **PŘÍRODNÍ POLYMERY**, VŠCHT Praha, Katedra polymerů, skripta 1990
- J. Mleziva, J. Kálal: **Základy makromolekulární chemie**, SNTL Praha, 1986
- A. Blažej, V. Szilvová: **Prírodné a syntetické polymery**, SVŠT Bratislava, skripta 1985
- **J. Kodet, K. Babor: Modifikované škroby, dextriny a lepidla, SNTL Praha, 1991, ISBN 80-03-00554-X**
- **J. Kodet, S. Štěrba, L. Šlechta: Modifikované škroby, SNTL Praha, 1982**
- P. Kadlec a kol.: **Technologie sacharidů**, VŠCHT Praha, 2000

LITERATURA zahraniční – John Willey

- **Starch - Stärke časopis**
- **Thermoplastic Starch**
  - Leon Janssen, Leszek Moscicki
  - ISBN: 978-3-527-32528-3
  - 255 pages
  - October 2009

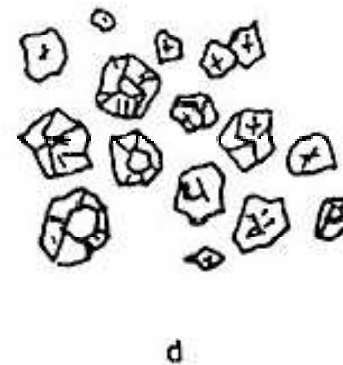
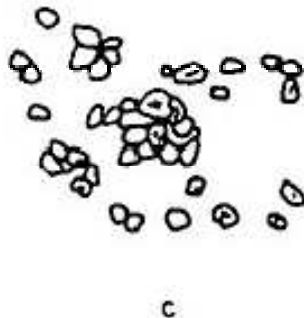
- 1. Druhy škrobů**
- 2. Výroby škrobů**
- 3. Chemie škrobu**
- 4. Použití škrobu**
- 5. Modifikace škrobu**
- 6. Výroba dextrinů**
- 7. Použití dextrinů**

Druhy PRŮMYSLOVĚ VÝZNAMNÝCH škrobů

**Dva druhy
zrn!**

TVARY ZRN

Obr. 13. Charakteristický tvar zrn škrobu *a* – brambor, *b* – pšenice, *c* – rýže, *d* – kukuřice

Velikosti zrn škrobů

- **Brambory:** převážně 10 – 70 μm (ŠIROKÁ distribuce velikostí zrn)
- **Kukuřice:** převážně 20 μm (úzká distribuce velikostí zrn)
- **Pšenice:** dva druhy zrn
  - velikost 1 – 10 μm > škrob B (odpadní produkt, obsahuje proteiny)
  - velikost 10 – 25 μm > škrob A (výrobek)
- **Rýže:** převážně cca. 5 μm (úzká distribuce velikostí zrn)

Výroba a použití škrobů (data z roku 1991 & 2011)

- Světová výroba(1991): 22 milionů tun
- **Světová výroba(2011): 70 milionů tun**
- **Kukuřičný škrob: 15 milionů tun**
- **Nejvýznamnější plodiny pro výrobu škrobů:**
kukuřice, brambory, rýže, maniok
- **Největší výrobci škrobů:** USA (kukuřice),
státy bývalého SSSR, Nizozemsko, Německo,
Polsko (brambory)
- **Použití pro výživu: cca. 70 %**
- **Modifikované škroby: cca. 5 milionů tun**

Výroba škrobů v ČR & SR

- **Brambory: ČR & SR**
- **Kukuřice: SR**
- **Pšenice: ČR**
- **Rýže: ani ČR & SR**

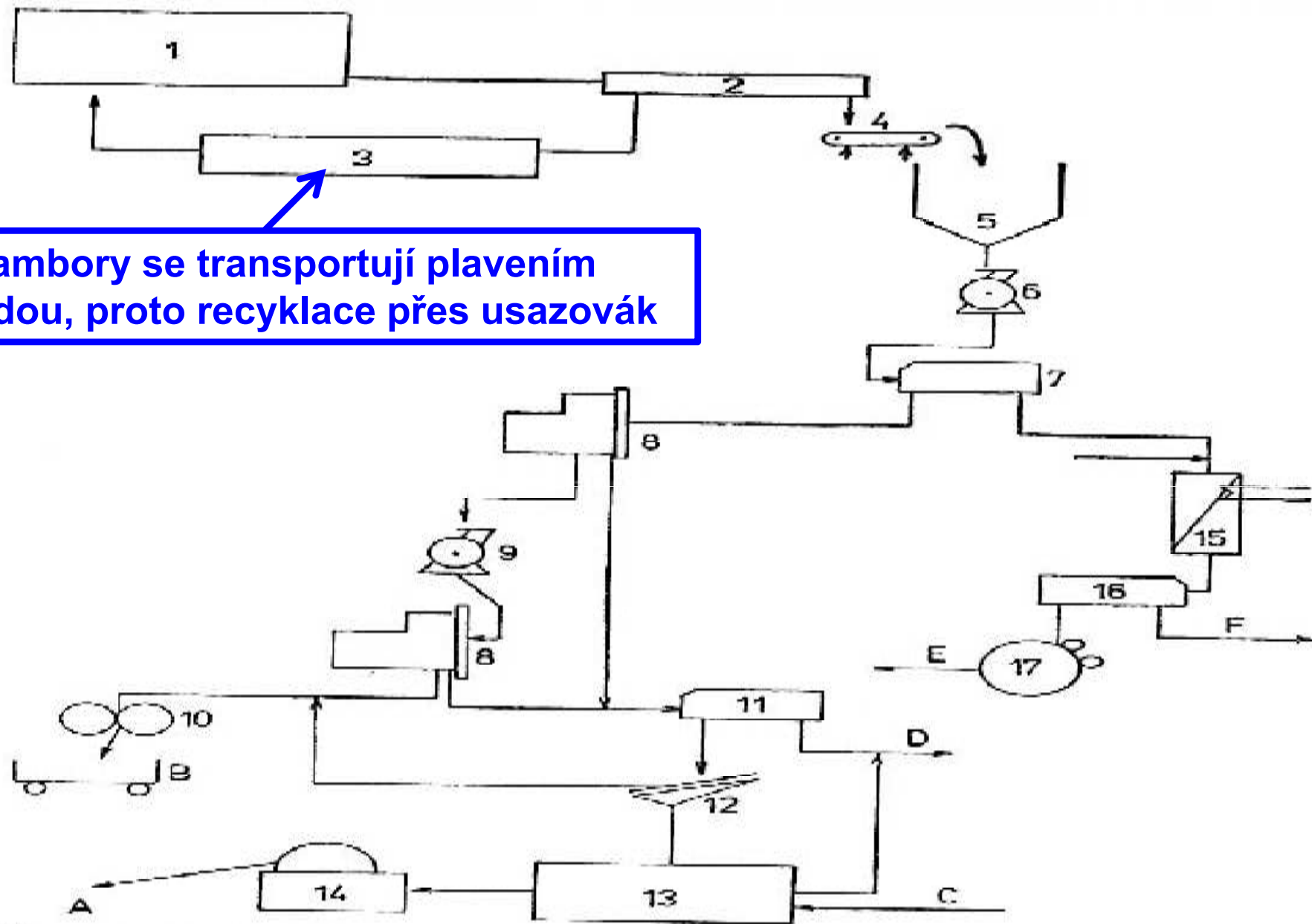

Výroba škrobu z brambor

- **Brambory obsahují 14 – 21 % hmot. škrobu, což není mnoho**
- **Z 1 ha lze získat průměrně 4 t škrobu**
- **Spotřeba vody je vysoká, 3,5 – 8 m₃/t brambor, ale moderní postupy jsou nižší**
- **Sušina škrobu je cca. 84 % hmot.**
- **Ostatní složky jsou:**

P₂O₅	0,176 %	K ₂ O	0,018 %
SiO ₂	0,069 %	Na ₂ O	0,008 %
SO ₃	0,008 %	Fe ₂ O ₃	stopy
CaO	0,059 %	dusíkaté látky	0,011 %
Mg	0,001 %	lipidy	0,040 %

Brambory se transportují plavením vodou, proto recyklace přes usazovák

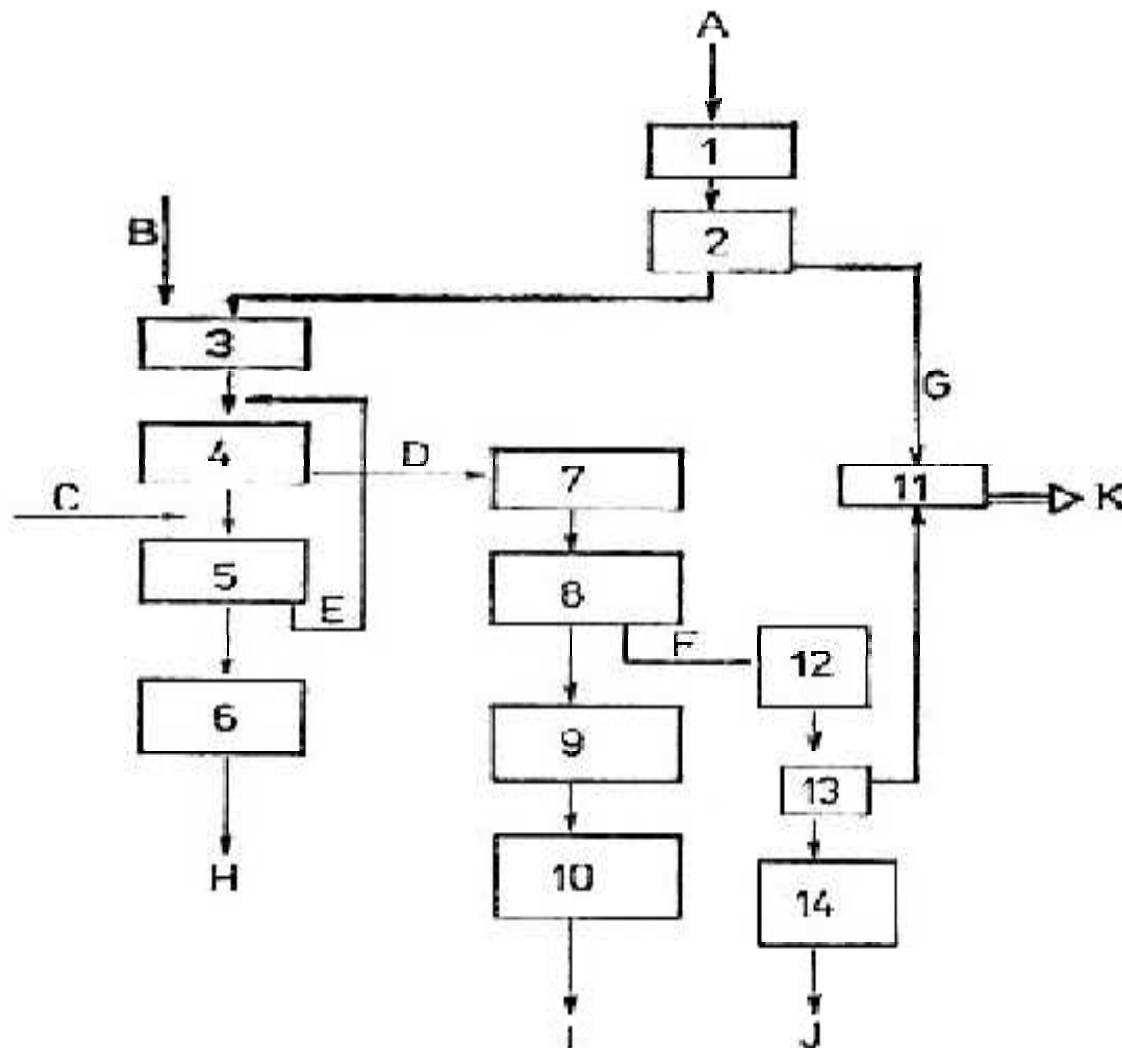
Obr. 18. Klasická bramborová škrobárna

- 1 – skládka brambor, 2 – pračka, 3 – sedimentace kalů, 4 – pásová váha,
- 5 – zásobník brambor, 6 – struhák, 7 – odstředivka, 8 – vypírače,
- 9 – přeštruhovák, 10 – zdrtkolis, 11 – odšťědivka, 12 – síto, 13 – rafinace (hydrocyklóny), 14 – filtr, 15 – přehříváč, 16 – odšťědivka, 17 – válcová sušárna;
- A – škrob, B – zdrtky, C – čistá voda, D – odpadní voda, E – suchá bílkovina, F – tekuté krmivo

Výroba škrobu z pšenice

- Pšeničná mouka obsahuje cca. 68 % hmot. škrobu, což je mnoho
- Z 1 ha lze získat průměrně 4 t škrobu, tedy cca. tolik co u brambor
- Lze ale využít i škrob B a odpadní bílkovinu (lepek)
- Spotřeba vody je u nových technologiích 3,5 m³/t mouky
- Sušina škrobu je cca. 84 % hmot.

**Nic zde
nepřijde
nazmar!**

Obr. 19. Technologie pšeničné škrobárny Raisio Process

1 – mlýn, 2 – vysévače, 3 – směšovací zařízení, 4, 5 – odlučovač, 6 – od-parka, 7 – směšovač, 8 – odsávač vody, 9 – sušárna, 10 – mlýn, 11 – směšovač krmiva, 12 – hydrolyzní reaktor, 13 – koagulace proteinu, 14 – odparka; A – pšenice, B – voda, C – voda, D – mouka, E – vratný proud vody, F – škrob B, G – otruby, H – škrob A, I – vitální lepek, J – BC-protein, K – krmivo

Výroba škrobu z kukuřice

- Kukuřičné zrno pro výrobu škrobu má toto složení:

voda	18,50 %	vláknina	2,40 %
škrob	55,50 %	popeloviny	1,50 %
proteiny	8,20 %	pentosany	5,10 %
tuk (olej)	3,00 %	nestanovené	5,80 %

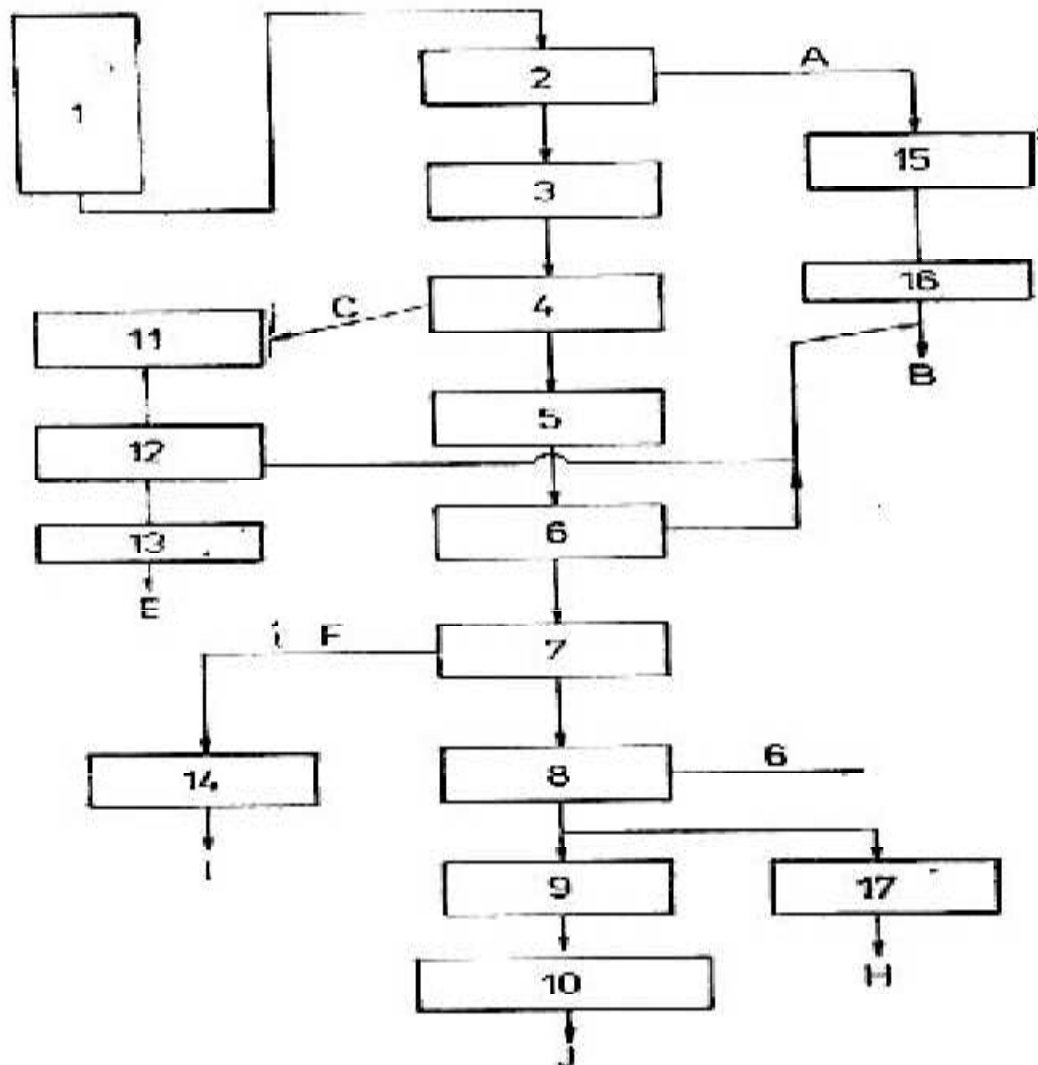
Byly vyšlechtěny odrůdy obsahují buď převážně **AMYLÓZU** nebo převážně **AMYLOPEKTIN**

Špičkové odrůdy mají v zrně až 90 % hmot.

škrobu

Spotřebu vody na 1 t zrna **NEVÍM**

Sušina škrobu je cca. 84 % hmot.

**Podobné
jako výroba
z pšenice,
až
namáčení
Nic zde
nepřijde
nazmar!**

Obr. 20. Technologie výroby kukuřičného škrobu

1 — kukuřičné silo, 2 — máčecí tanky, 3 — odkliňovací drtec, 4 — oddělení klíčků, 5 — jemné mletí, 6 — separace vlákniny, 7 — separace kapalného podílu, 8 — rafinace škrobu, 9 — filtrace, sušení, 10 — škrobové silo, 11 — praní a sušení klíčků, 12 — extrakce oleje, 13 — rafinace oleje, 14, 15 — odpadka, 16 — sušení, 17 — zásobník; A — máčecí voda, B — krmivo, C — klíčky, D — vláknina, E — kukuřičný olej, F — glutenová voda, G — odpadní voda, H — škrobová suspenze na modifikace nebo na sirup, I — kukuřičný výluh, J — škrob

Výrobky ze škrobu pro potravinářství

- **Cukrovinky, džemy a marmelády, nápoje, pečivo atd.**
- **Mléčné výrobky, masné výrobky, polévky, omáčky, salátové dresinky atd.**
- **Zmrzliny, kojenecká výživa, cukrovinky**

Výrobky ze škrobu pro průmysl

PAPÍRENSKÝ PRŮMYSL

- KLÍŽENÍ VNITŘNÍ VE HMOTĚ,
POVRCHOVÉ KLÍŽENÍ, NATÍRÁNÍ
PAPÍRU

TEXTILNÍ PRŮMYSL

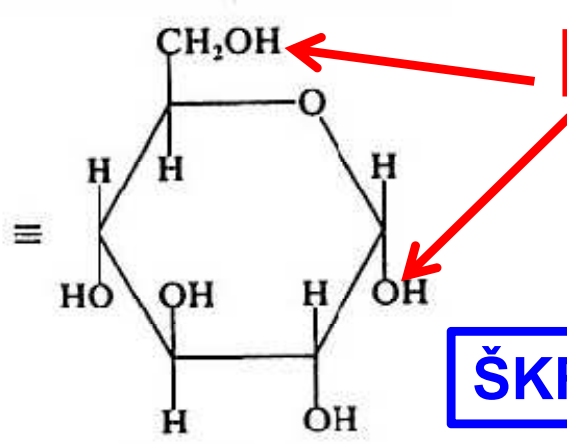
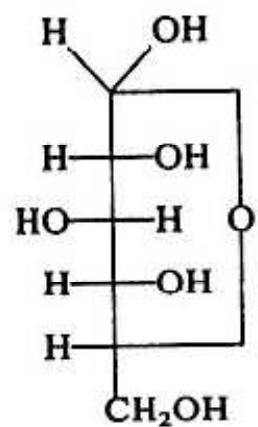
- ŠLICHTOVÁNÍ, TISK, KONEČNÉ
ÚPRAVY

LEPENÍ

- LEPENKA, VLNITÝ PAPÍR, VÍCEVRSTVÉ
PYTLE, LAMINOVÁNÍ,

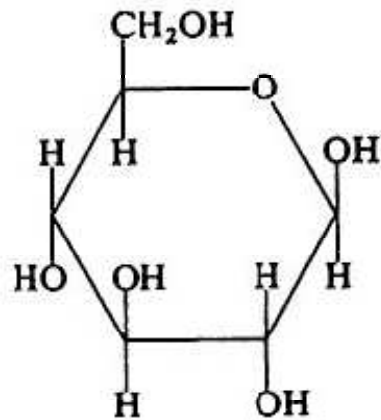
ŠKROB versus CELULÓZA

**LIŠÍ SE POLOHOU
-CH₂OH VŮČI -OH**

ŠKROB je polymer z α -D-glukopyranosy

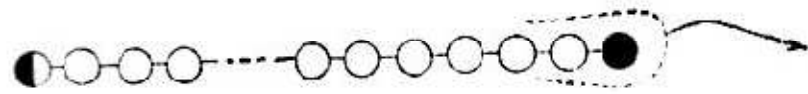
α -D-glukopyranosa
(α -glukosa)

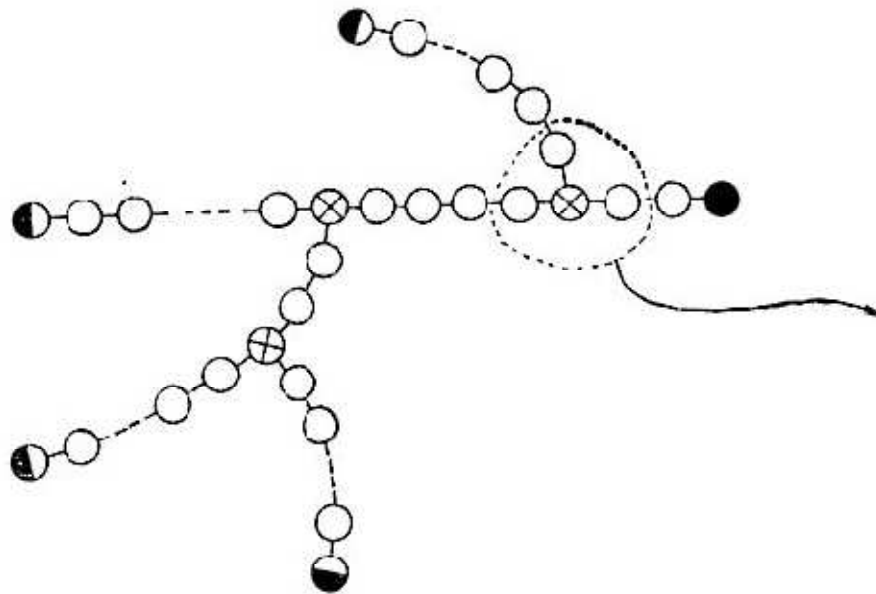
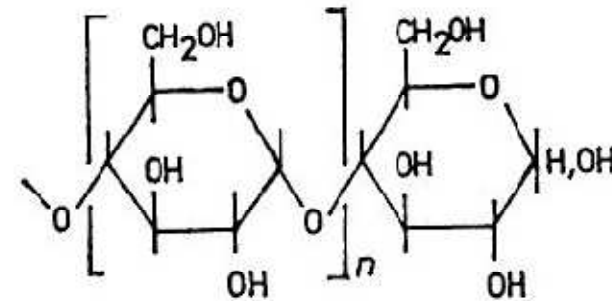
β -D-glukopyranosa
(β -glukosa)

CELULÓZA je polymer z β -D-glukopyranosy

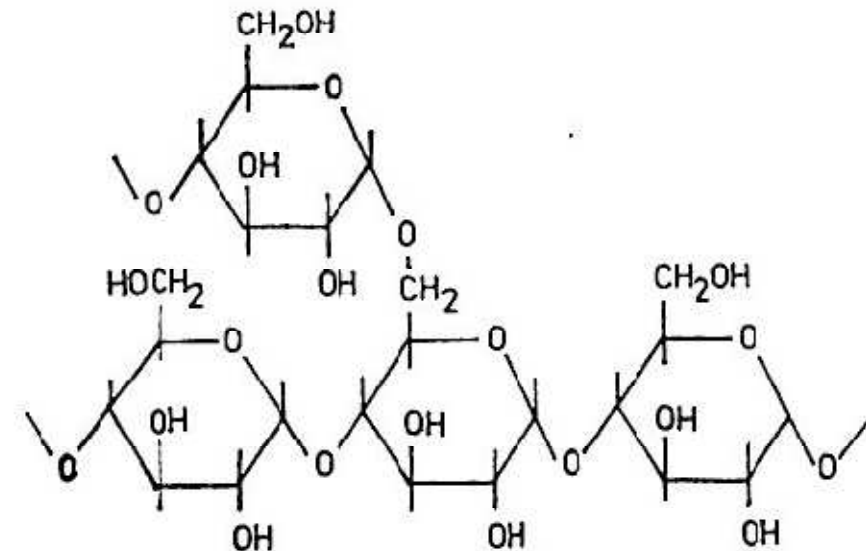
AMYLÓZA & AMYLOPEKTIN

AMYLÓZA

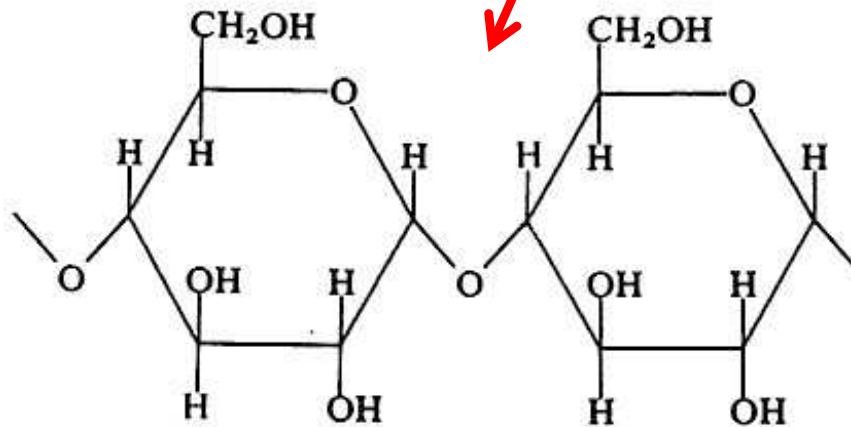

AMYLOPEKTIN

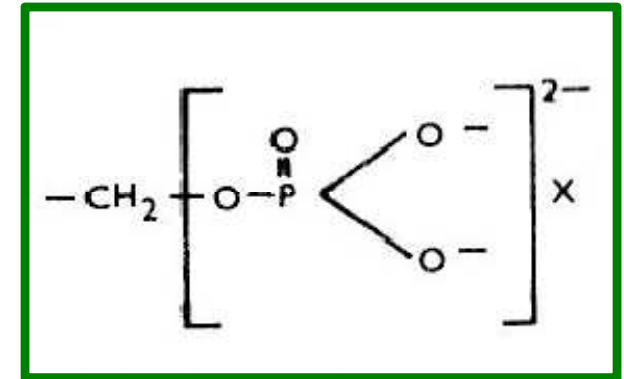

Obr. 4. Amylosa (nahore) a amylopektin (dole). Na schematicém obrázku kroužky znázorňují D-glukosové jednotky a jejich spojení α -glukosidovou vazbou. Plný kroužek označuje redukující koncovou jednotku a zcela zaplněný kroužek neredukující koncové jednotky, křížkem vyznačené jednotky tvoří body větvení polysacharidu. Redukující konec řetězce a prostor větvení je vyznačen příslušnými strukturálními vzorci

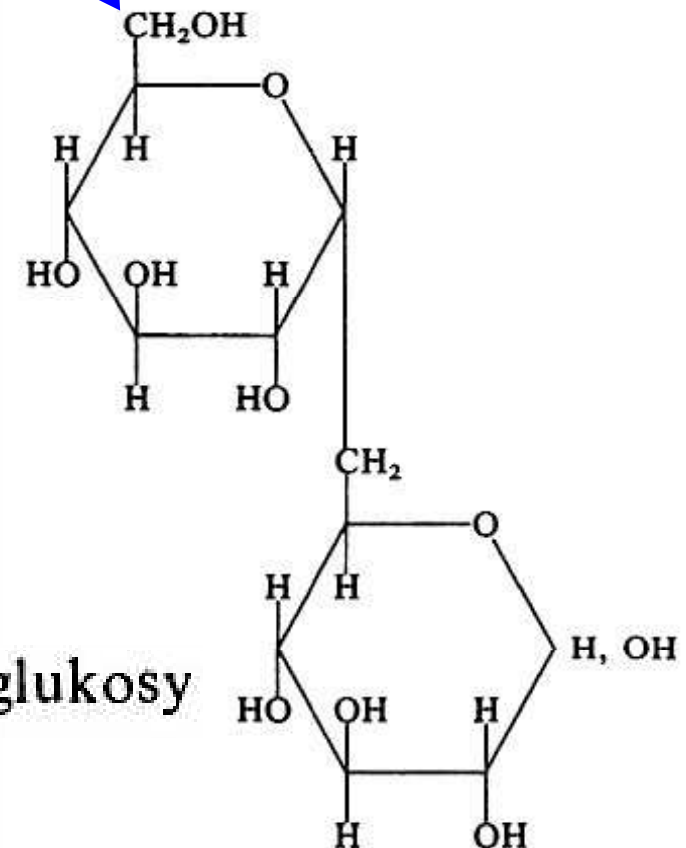
AMYLÓZA & AMYLOPEKTIN

poly(1→4)- α -D-glukopyranosa (amylosa)

Na AMYLOPEKTIN může být vázána jako ester kyselina fosforečná, hlavně ve škrobu bramborovém

(1 → 6)- α -D-glukopyranosyl-D-glukosy

AMYLÓZA & AMYLOPEKTIN

Tabulka 2. Porovnání vlastností amylosy a amylopektinu [8]

Vlastnost	Amylosa	Amylopektin
Barva komplexu s jodem	modrá	červenofialová
Vazba jodu (%)	19—20	1
β -amylolýza (%)	70—96	50—60
Relativní molekulová hmotnost	10^5 — 10^6	10^7 — 10^8
CL/GU*	2 000 i více	19—28
ECL/GU*	—	12—17
ICL/GU*	—	5—8
Rentgenová analýza	vysoký stupeň krystalinity	amorfní
Rozpustnost ve vodě	různá	rozpustný
Stabilita vodného roztoku	retrograduje	stabilní
Vlastnosti acetylderivátu	vláknitý, tuhé filmy	amorfní prášek, křehké filmy

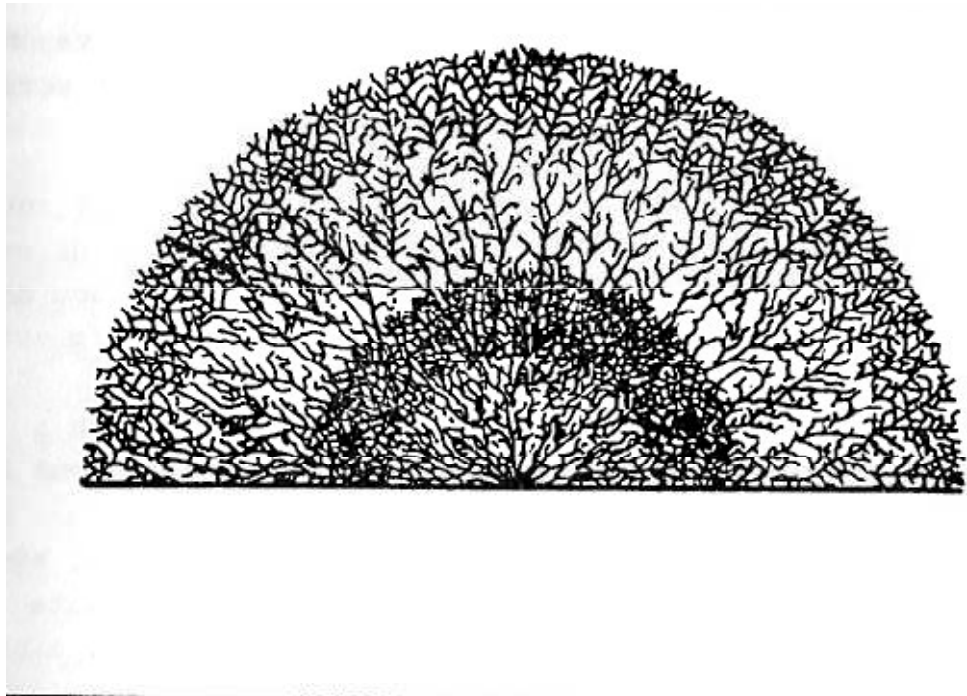
* průměrné délky základních (CL), vnějších (ECL) a vnitřních (ICL) řetězců v počtu D-glukosových jednotek (GU).

AMYLÓZA & AMYLOPEKTIN

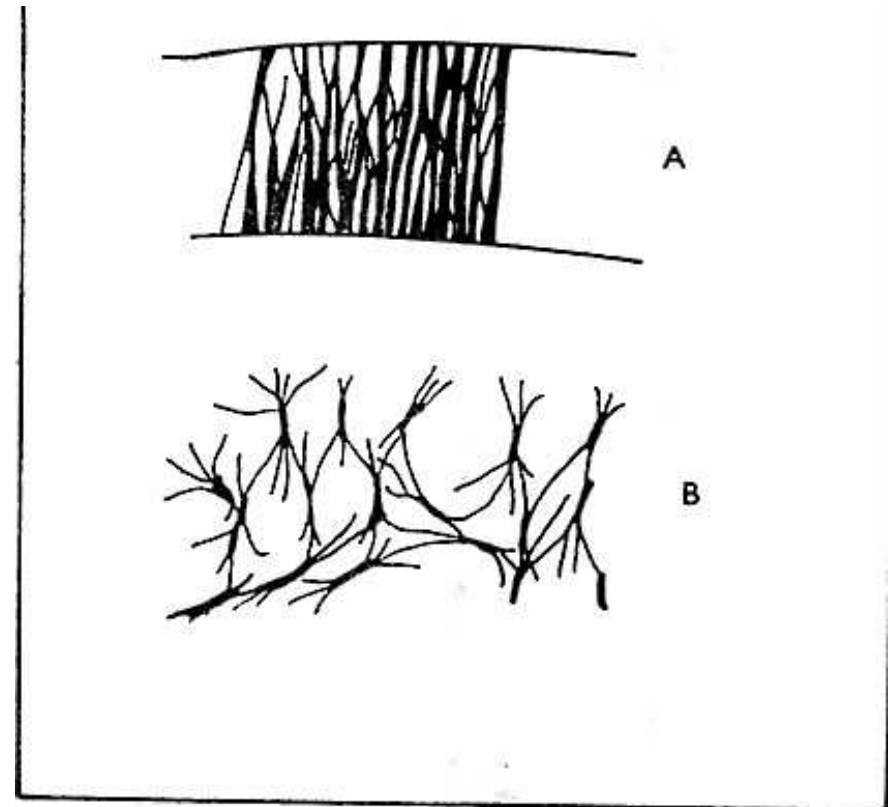
Relativně střední molekulová hmotnost	AMYLÓZA	AMYLOPEKTIN	Zdroj, poznámka
M_n	$10^5 - 10^6$	10^7	Kálal
M_w			<i>Nebylo nalezeno</i>
M bez udání zda se jedná o n či w	$10^5 - 10^6$	$10^7 - 10^8$	Kodet

Každopádně se jedná o VYSOKÉ HODNOTY, na úrovni syntetických polyolefinů (PE, PP)

NADMOLEKULÁRNÍ STRUKTURA škrobu

Obr. 4. Sférokrystalická struktura částice škrobu

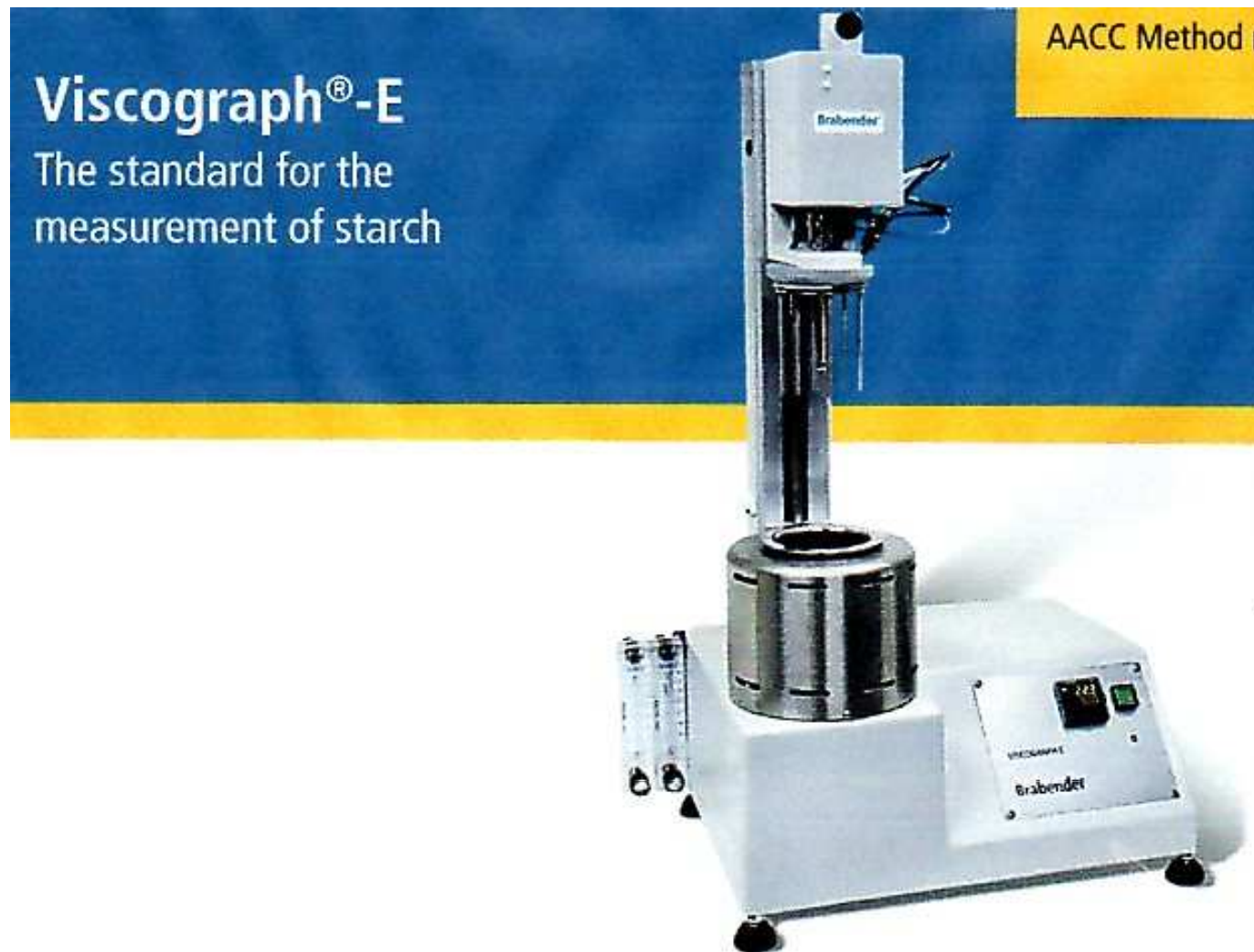
Obr. 3. Model submikroskopické struktury škrobu dle Meyera
a) struktura škrobu (vrstvy),
b) kostra rozvětvené složky po vy-
mytí amylozy

Lineární AMYLOZA krystalizuje –
vodíkové můstky
Rozvětvený AMYLOPEKTIN je
amorfní

Chování škrobu ve vodě

- **Laboratorní teplota:** pouze vratné zaplnění kapilár v zrně škrobu
- **Zvyšování teploty:** postupná hydratace a rozpad vodíkových můstků, **rozpuštění AMYLÓZY, AMYLOPEKTIN pouze bobtná**
- **Zvyšující se teplota & míchání:** rozpad hydratovaných zrn a dosažení „**BODU MAZOVATĚNÍ ŠKROBU (peptizace)**“
- **BOD MAZOVATĚNÍ ŠKROBU je charakteristický pro různé škroby**

Křivky MAZOVATĚNÍ škrobu ve vodě

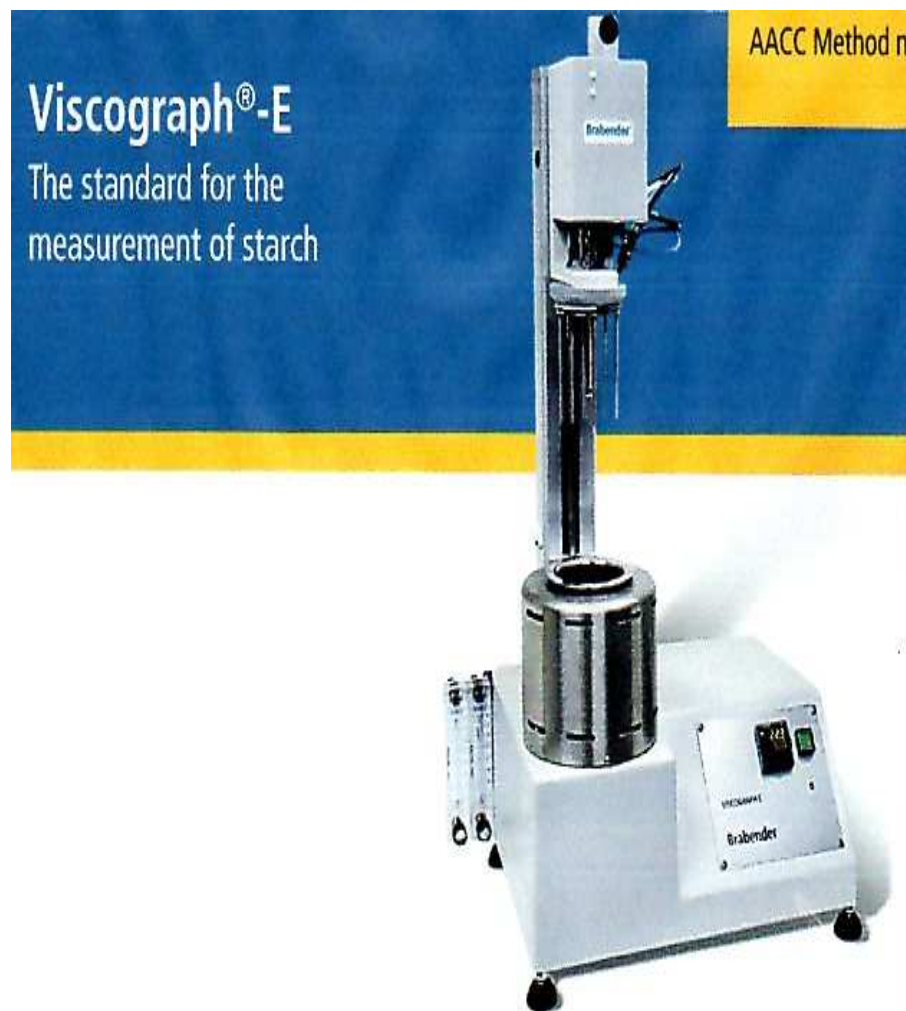

- Suited for starch and flour
- Usage for acid and lye
- Small sample size (5 - 15 g)
- Short measuring times
- Speed (0 - 300 min⁻¹)
- Temperature measurement within the sample
- Heating / cooling rates of up to 10°C / min
- No follow-up costs
- Evaluation in **BU**, mPas, cP or cmg

Upravený ROTAČNÍ VISKOZIMETR

ROTAČNÍ VISKOZIMETR

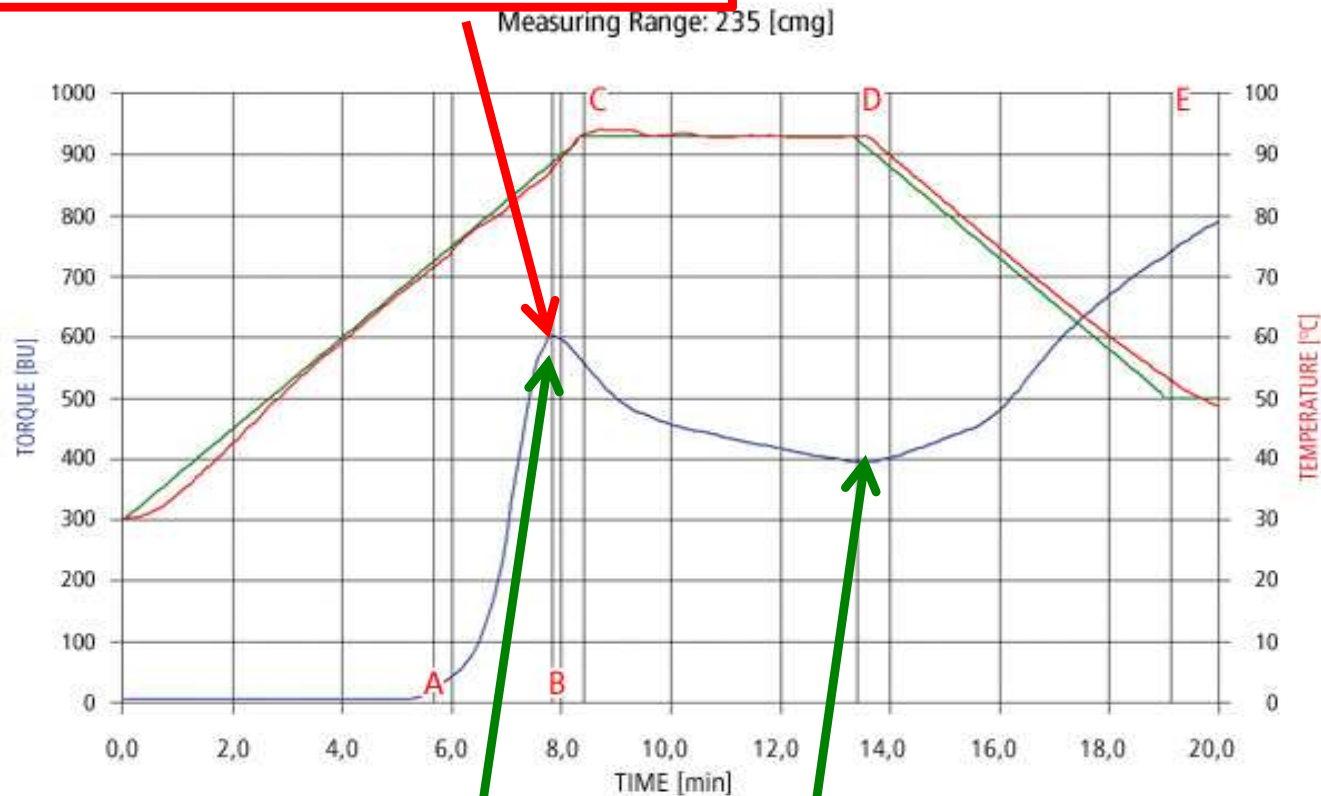
**Upravený ROTAČNÍ
VISKOZIMETR**

**Standardní ROTAČNÍ
VISKOZIMETR**

Křivky MAZOVATĚNÍ škrobu ve vodě

BOD MAZOVATĚNÍ ŠKROBU

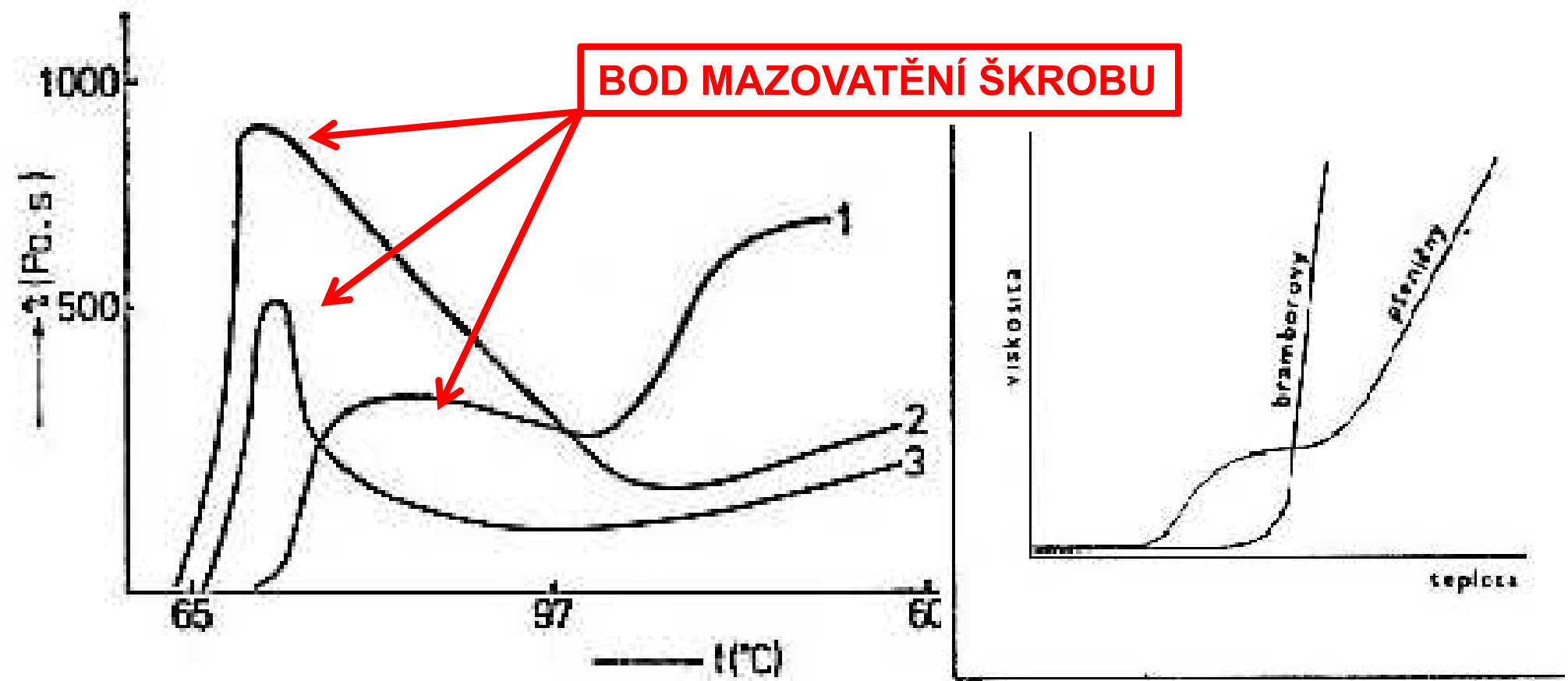
**Všimněte si PRŮBĚHU
TEPLOTY MĚŘENÍ a bodů jejich
změn!**

- Suited for starch and flour
- Usage for acid and lye
- Small sample size (5 - 15 g)
- Short measuring times
- Speed (0 - 300 min⁻¹)
- Temperature measurement within the sample
- Heating / cooling rates of up to 10°C / min
- No follow-up costs
- Evaluation in **BU**, mPas, cP or cmg

BU = Brabender Unit

Brabender je název VÝROBCE přístrojů v Německu

Křivky MAZOVATĚNÍ různých škrobů ve vodě

Obr. 21. Viskogramy nativních škrobů

1 — pšeničný škrob, 2 — bramborový škrob, 3 — kukuřičný škrob

Obr. 8. Charakteristika bobtnání škrobů

Vliv sacharidů a solí na teplotu mazovatění – PROČ ASI?

Teplota mazovatění škrobů

Tabulka 15

Škrob	Teplota (°C)		
	počáteční	končná	střední
hranbočový	59	68	63,5
kukuřičný	62	72	67
lilečnický	50	64	61
ječmý	51,5	59,5	57
klíčný	57	70	61
ryžový	68	78	74,5
hrachový	55	70	65
voskové kukurice (amylpektinová)	63	72	68
oxylozová kukurice	47		
		ve vroucí 80	
		voda nem	
		úplná zma-	
		zovatění	
kukuřičný ve vodných roztocích:			
5 % sacharózy	60,5	72,5	67
10 % sacharózy	60	74	67
20 % sacharózy	65,5	78	74
30 % sacharózy	69,5	81	74
40 % sacharózy	72	85	79,5
50 % sacharózy	76	85	79,5
60 % sacharózy	64	98,5	90,5
0,2 % hydroxidu sodného	55,5	69,5	64
0,3 % hydroxidu sodného	49	65	58

Vliv sacharidů a solí na teplotu mazovatění – PROČ ASI?

pokračování tabulky 15

1	2	3	4
1,5 % chloridu sodného	67,5	77	72
3 % chloridu sodného	69,5	78,5	74
6 % chloridu sodného	75	82,5	79,5
5 % uhličitanu sodného	64	72	70
10 % uhličitanu sodného	67	76	72
20 % uhličitanu sodného	77,5	87	82
30 % uhličitanu sodného	92	103	98

**Kukuřičný škrob má normálně hodnoty:
62 – 72 – 67 °C**

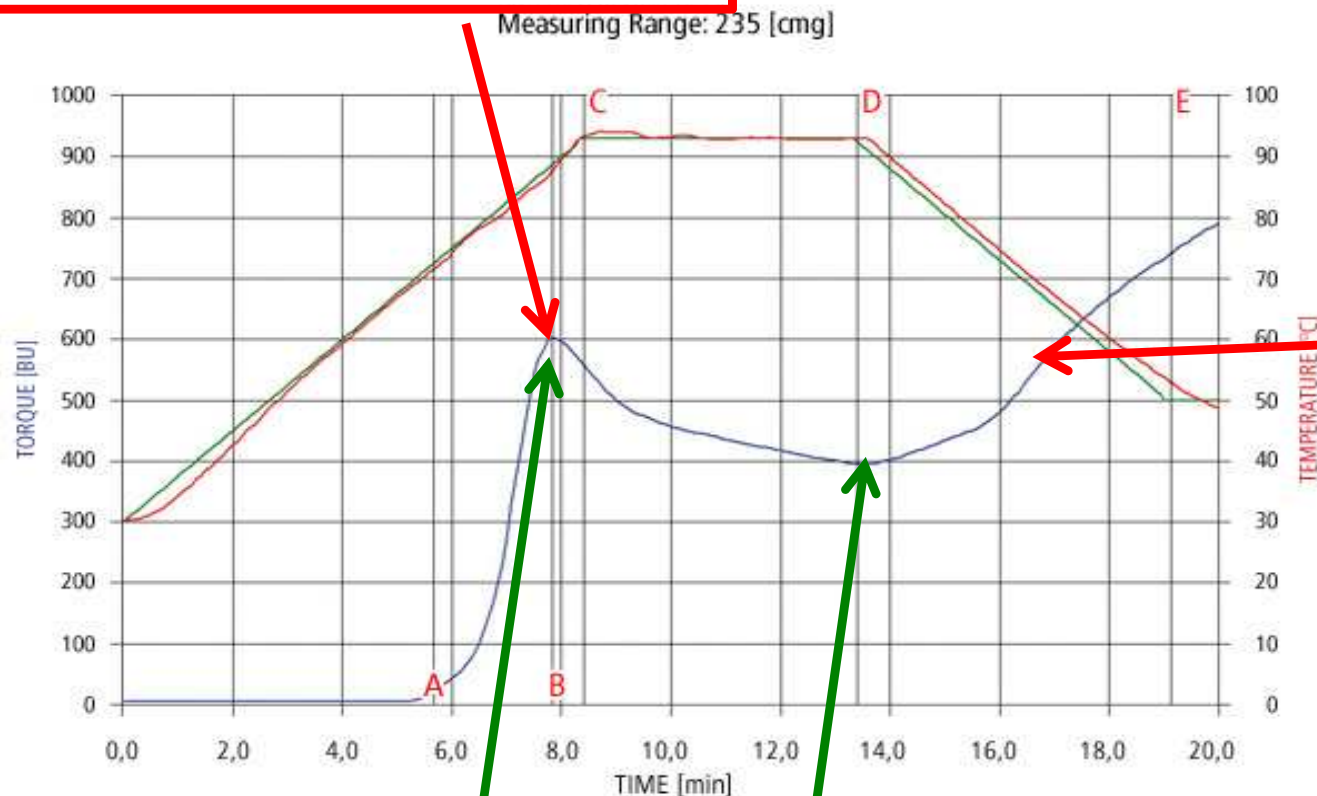
Chování škrobového mazu ve vodě

- **Snižování teploty:** postupné obnovování vodíkových můstků, hlavně u **AMYLÓZY**, **škrob s vysokým podílem AMYLOPEKTINU (VĚTVENÁ MAKROMOLEKULA)** má **menší tendenci k RETROGRADACI**
- **U nízkých koncentrací do cca. 3 %** vypadávání z roztoku ve formě vloček
- **U vyšších koncentrací vznik GELU** s vysokou viskozitou
- Tento proces se nazývá **RETROGRADACE** a lze ho omezit **přídavkem glukózy, tuků, NaNO_3**

Křivky MAZOVATĚNÍ škrobu ve vodě

BOD MAZOVATĚNÍ ŠKROBU

RETROGRADACE
= zvyšování
viskozity se
snižující se
teplotou > VZNIK
GELU

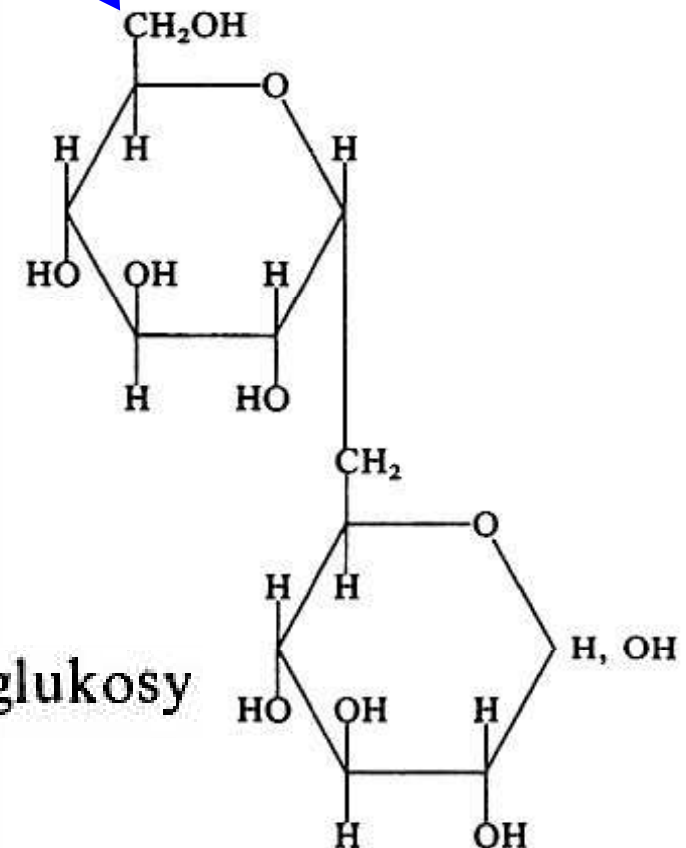
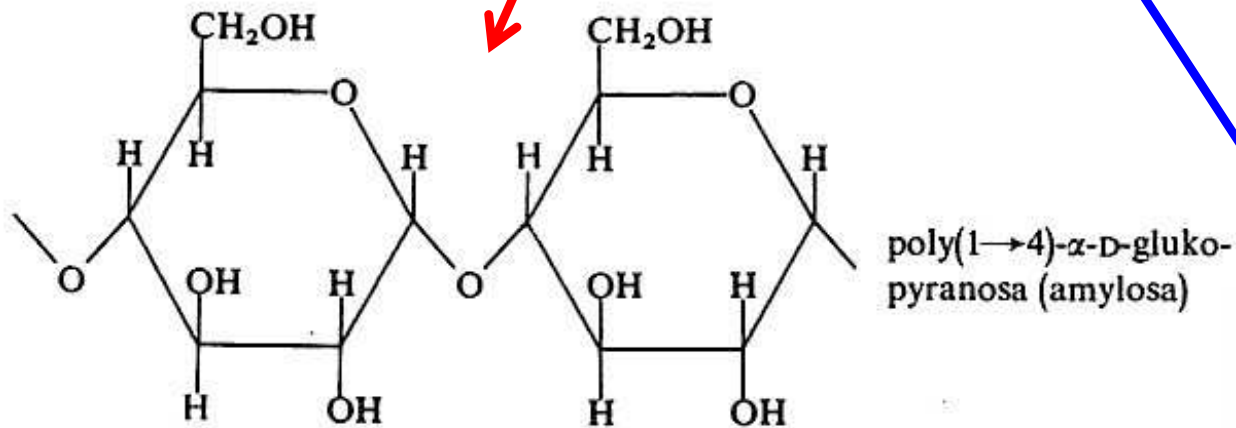
**Všimněte si PRŮBĚHU
TEPLOTY MĚŘENÍ a bodů jejich
změn!**

Proč modifikujeme škrob

- **Vysoká viskozita i při nízkých koncentracích**
- **Nízká dispergovatelnost a rozpustnost škrobových zrn**
- **Silná tendence vytvářet tuhý, trojrozměrně provázaný gel (někdy je toto ale výhodné > PUDINK)**

AMYLÓZA & AMYLOPEKTIN

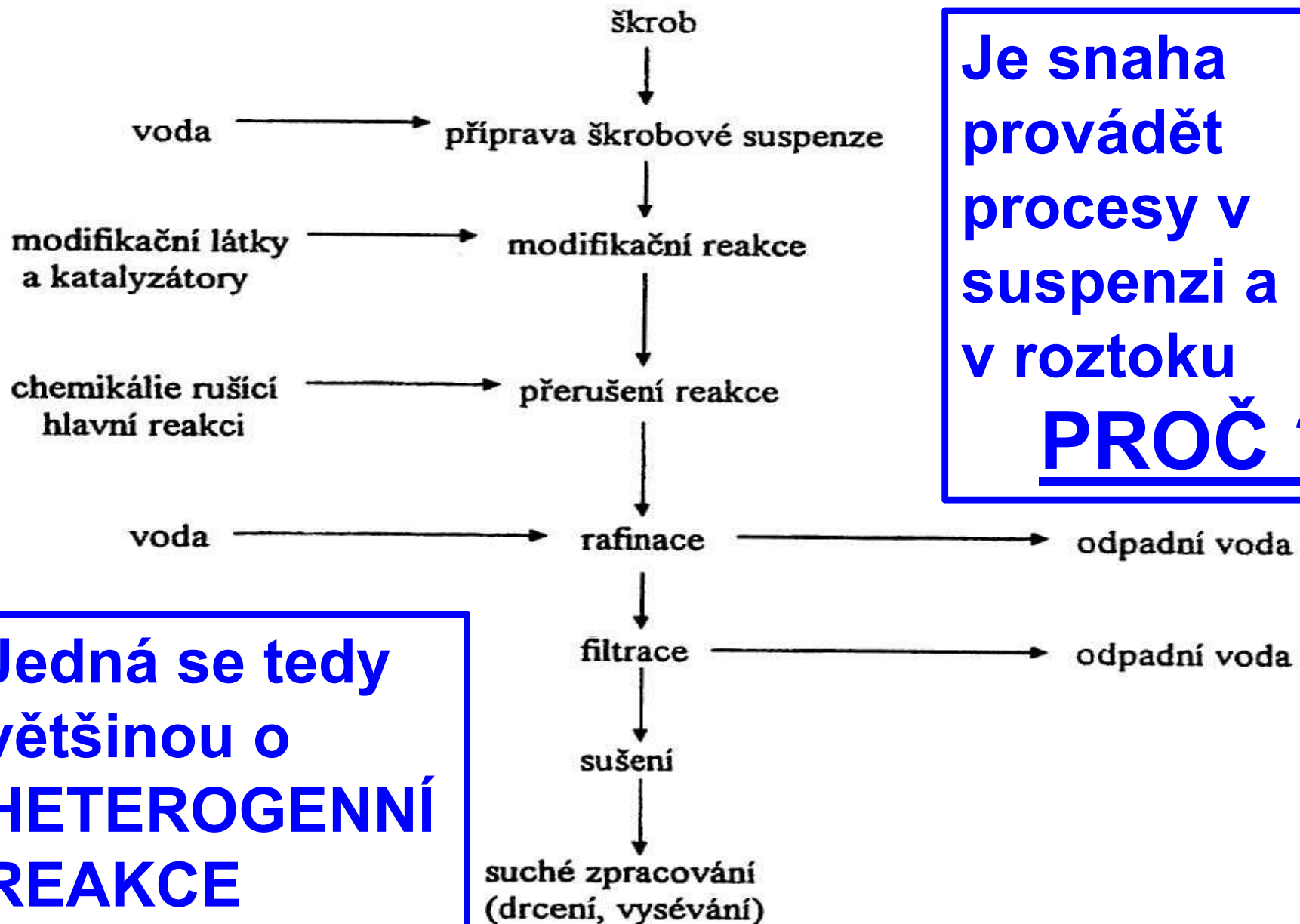

**KDE JSOU POTENCIÁLNÍ
REAKČNÍ CENTRA V
TĚCHTO
MAKROMOLEKULÁCH?**

Postupy modifikace škrobu

- **Enzymatický**
- **Termický**
- **Chemický**
  - **Hydrolýza**
  - **Oxidace**
  - **Esterifikace (několik variant)**
  - **Xantace**
  - **Karbamace**
  - **Škrobové étery**
- **Sít'ování**
- **Roubování**

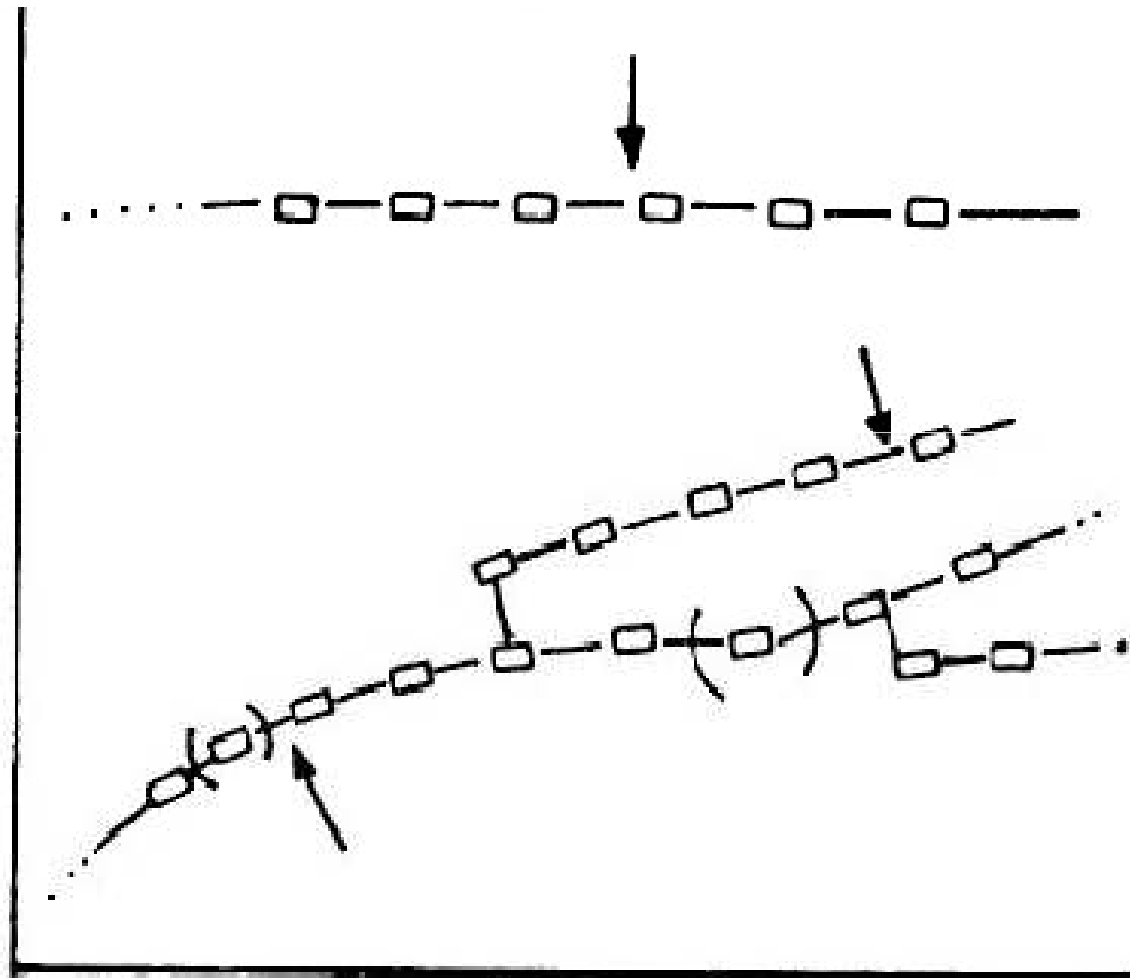
Obecné schéma modifikace škrobu

Je snaha
provádět
procesy v
suspenzi a ne
v roztoku
PROČ ?

Jedná se tedy
většinou o
**HETEROGENNÍ
REAKCE**

Postupy ENZYMATICKÉ modifikace škrobu

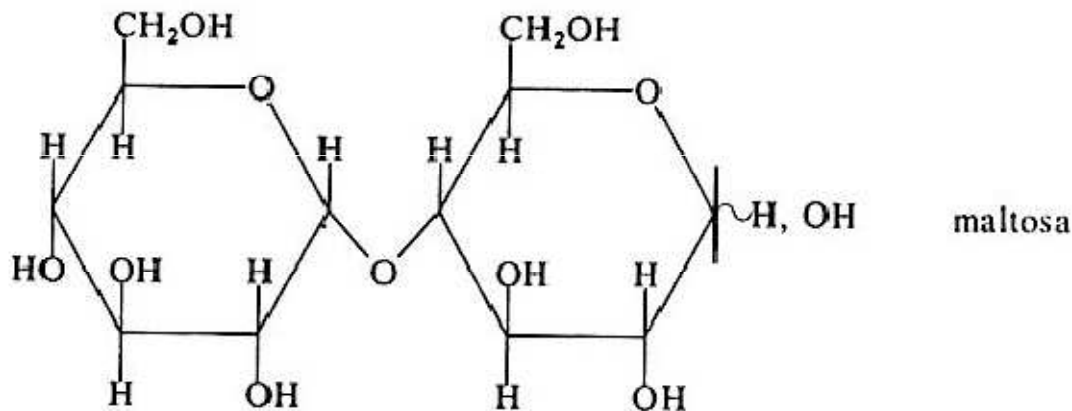

**PRUDKÝ
POKLES
VISKOZITY
ROZTOKU
(MAZU)**

Obr. 13. Štěpení škrobu - **amylázou**

Postupy ENZYMATICKÉ modifikace škrobu

Štěpení na MALTÓZU enzymy
 α a β AMYLÓZAMI

MALTÓZU lze dále rozštěpit
enzymem MALTÓZOU na
GLUKÓZU

Podle stupně
konverze
dělíme
produkty na:

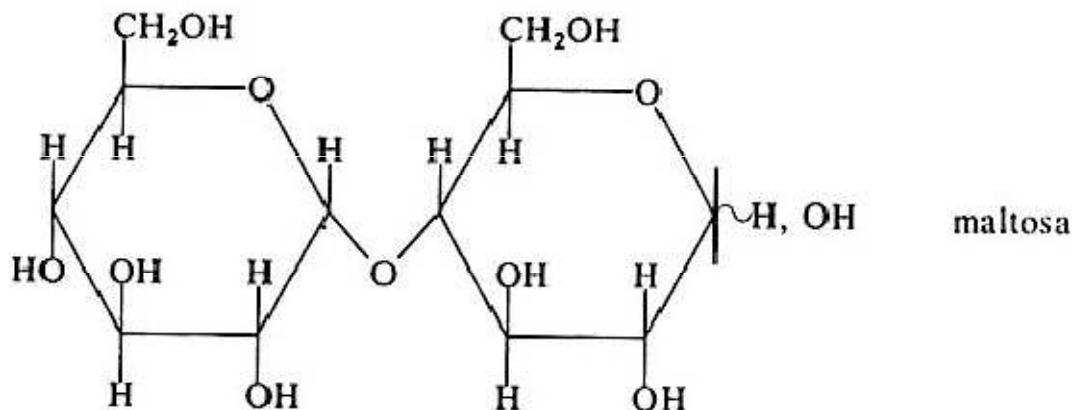
1. Kapalné
sirupy
2. Sušené
nebo
zahuštěné
sirupy
3. Glukózu

Postupy **HYDROLYTICKÉ** modifikace škrobu

Katalýza pomocí HCl nebo H₂SO₄ s
neutralizací na konci procesu

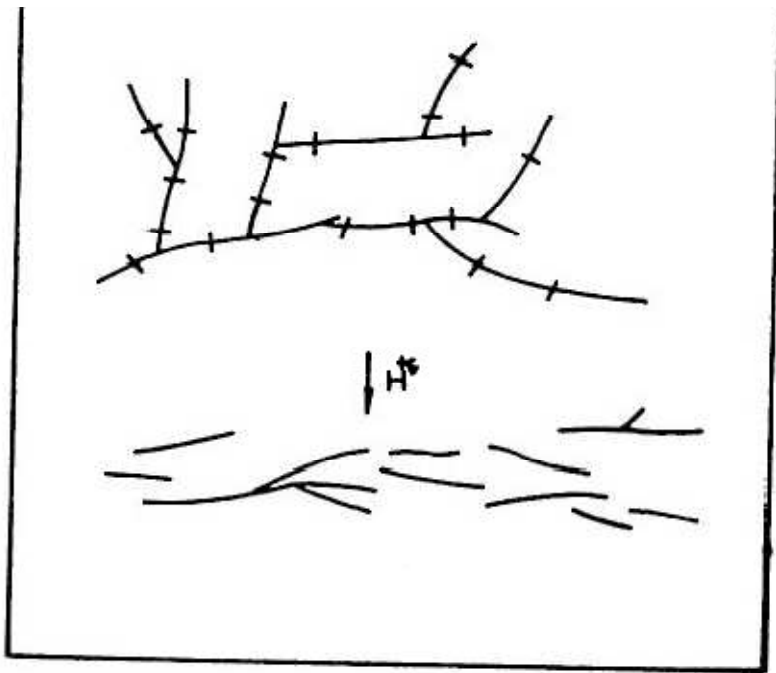
Podle stupně
konverze
dělíme
produkty na:

1. **Kapalné
sirupy**
2. **Sušené
nebo
zahuštěné
sirupy**
3. **Glukózu**

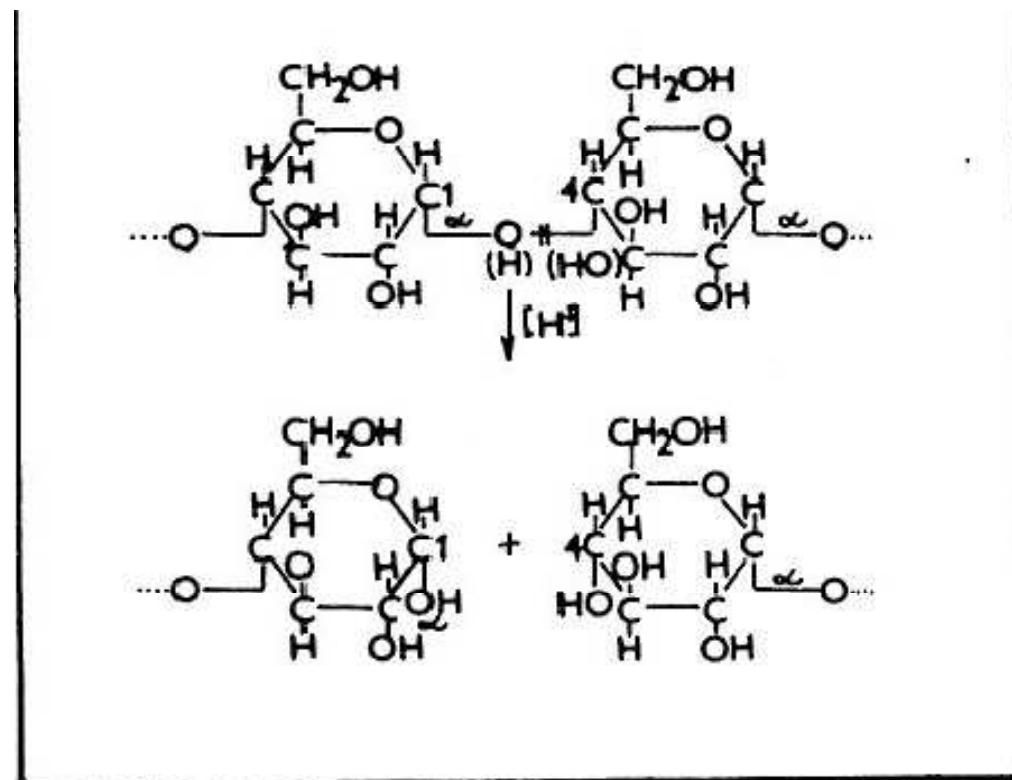
**Lze kombinovat s
enzymatickým procesem a
dostat se na **GLUKÓZU****

Postupy **HYDROLYTICKÉ** modifikace škrobu

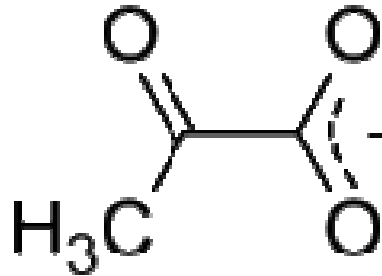
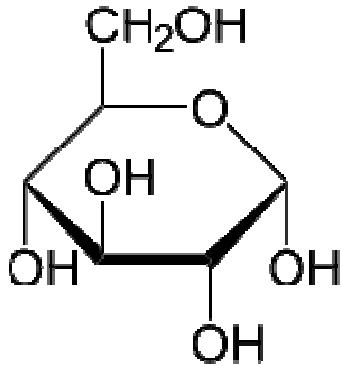
Obr. 12. Štěpení amylopektinu chemickou katalýzou

Nejsou informace o tom, zda proces probíhá náhodně či zda je některé místo v řetězci při hydrolýze preferováno

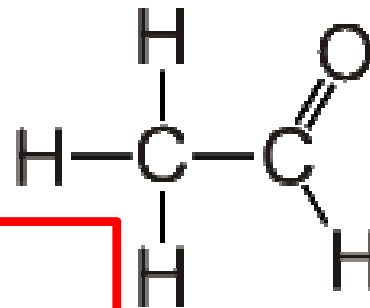

Obr. 11. Štěpení škrobu protonovou katalýzou

ENZYMATICKÉ VYUŽITÍ GLUKÓZY

Pyruvát konjugovaná báze
od kyseliny pyrohroznové

Vodka

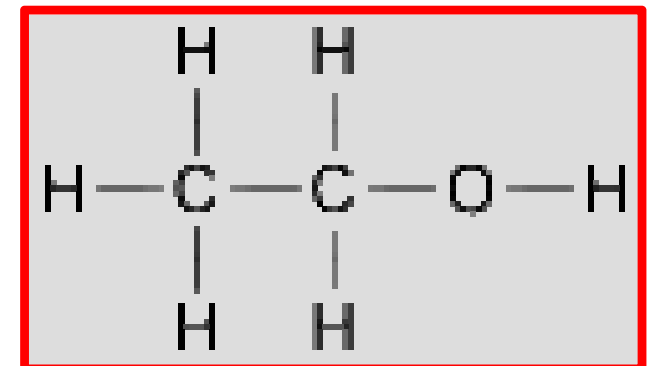
Gorilka

Schnaps

Prostějovská starorežná

Whisky

Bramborový líh > TUZEMSKÝ RUM

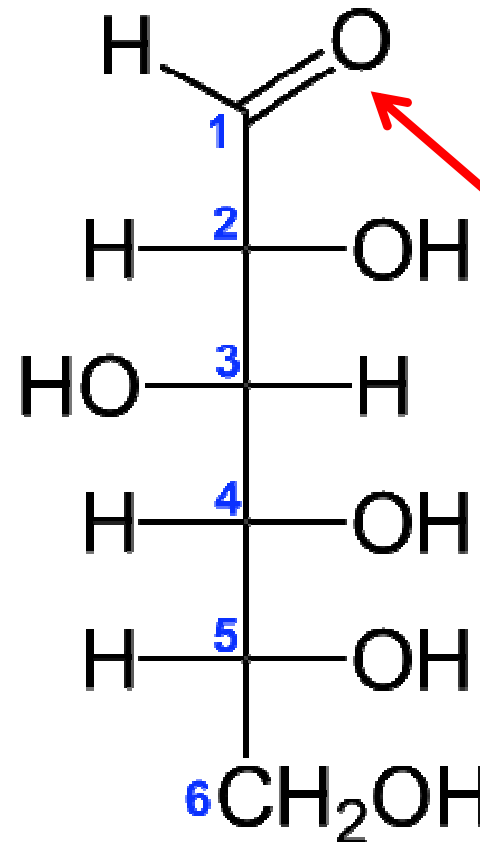
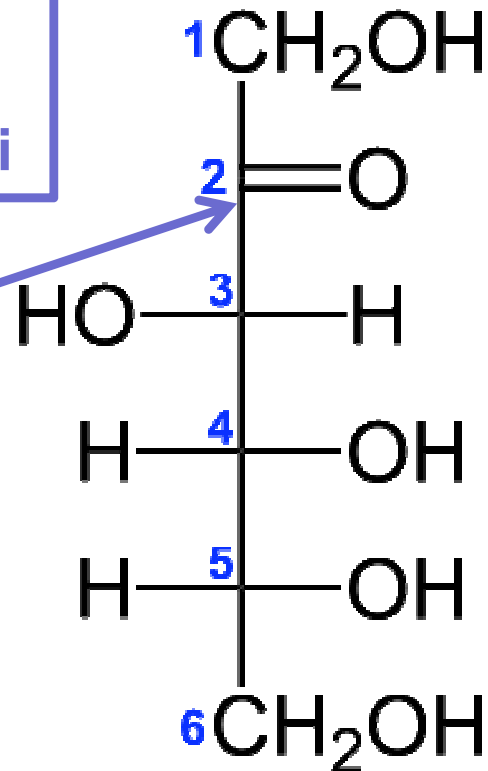

ENZYMATICKÁ (Xylose isomerase) izomerizace **GLUKÓZY** na **FRUKTÓZU**

Fruktóza je asi
o 1/5 sladší
než glukóza
Vyskytuje se
hlavně v ovoci

FRUKTÓZU
(KETÓZA)

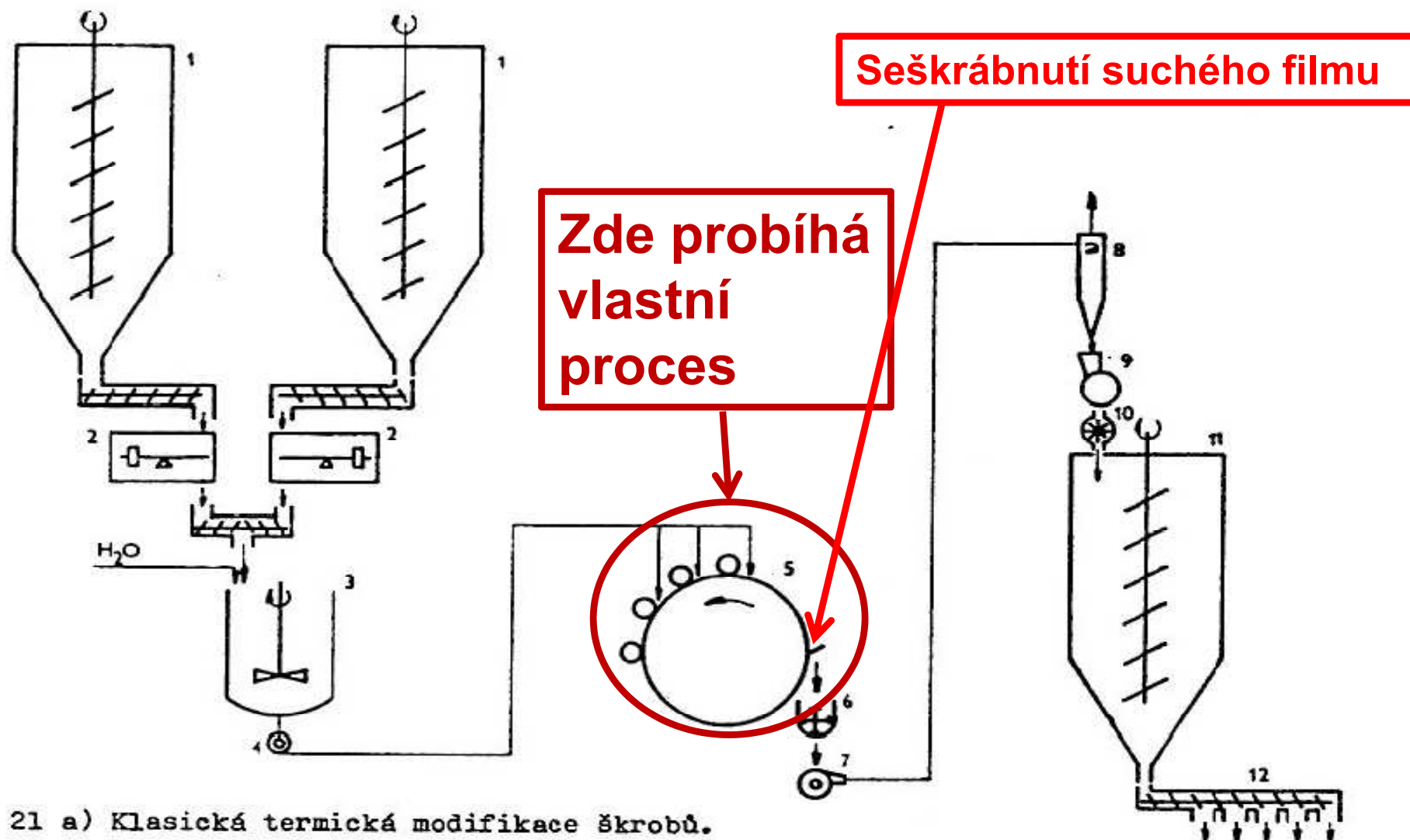
GLUKÓZY
(ALDÓZA)

D-xylose aldose-ketose-isomerase

Termická modifikace škrobu

- **Nános škrobové suspenze na vyhřívaný válec**
- **Vznik mazu a rozrušení vodíkových můstků mezi molekulami škrobu**
- **Voda se tak rychle odsuší, že nestačí dojít ke vzniku (obnovení) vodíkových můstků mezi molekulami škrobu**
- **Suchý škrob složený z neasociovaných molekul**
- **Snadná rozpustnost i ve studené vodě**

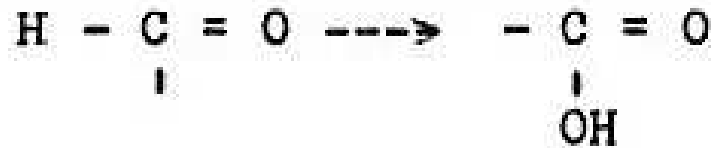
Termická modifikace škrobu

Obr. 21 a) Klasická termická modifikace škrobů.

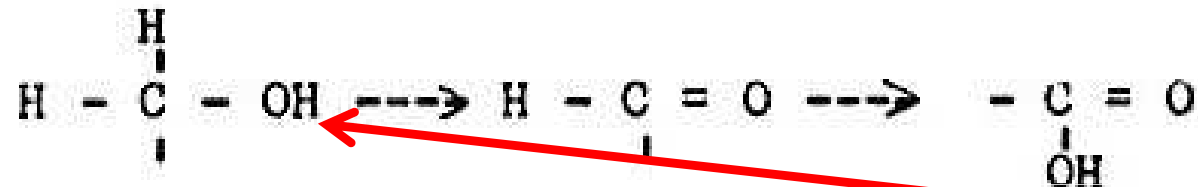
1 - zásobníky na suchý škrob; 2 - průtočná váha; 3 - míchačka; 4 - dávkovací čerpadlo; 5 - sušicí válec; 6 - předrtič; 7 - ventilátor; 8 - cyklón; 9 - úderový mlýn; 10 - turniket; 11 - zásobník na suchý výrobek

NESELEKTIVNÍ Oxidace škrobu

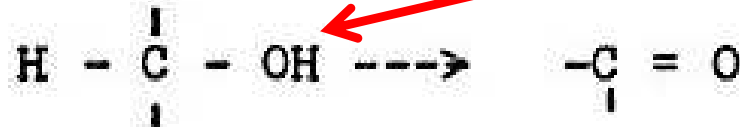

Oxidace
KARBONYLU v
otevřené formě
glukózy

Oxidace aldehydových skupin na karboxylové

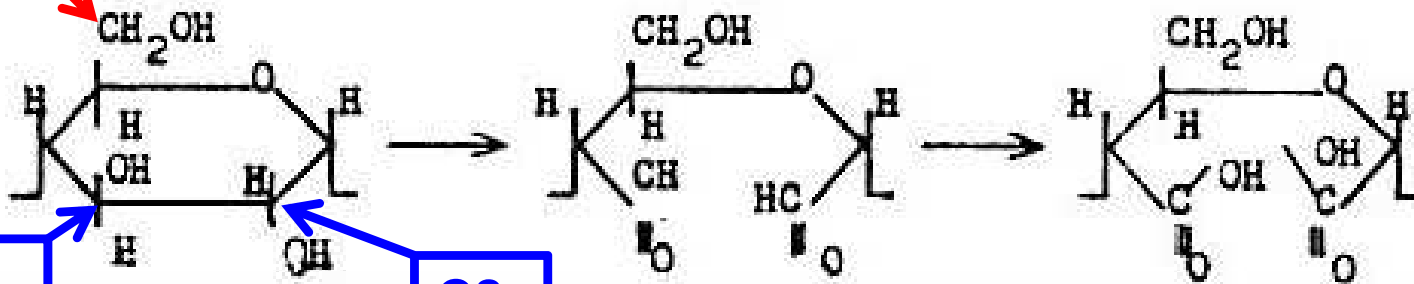

Oxidace primárních alkoholických skupin

Oxidace - OH v
CYKLICKÉ formě
glukózy

C6 Oxidace sekundárních alkoholických skupin

Oxidace v
CYKLICKÉ formě
glukózy
otevřením mezi
C2 a C3

C3

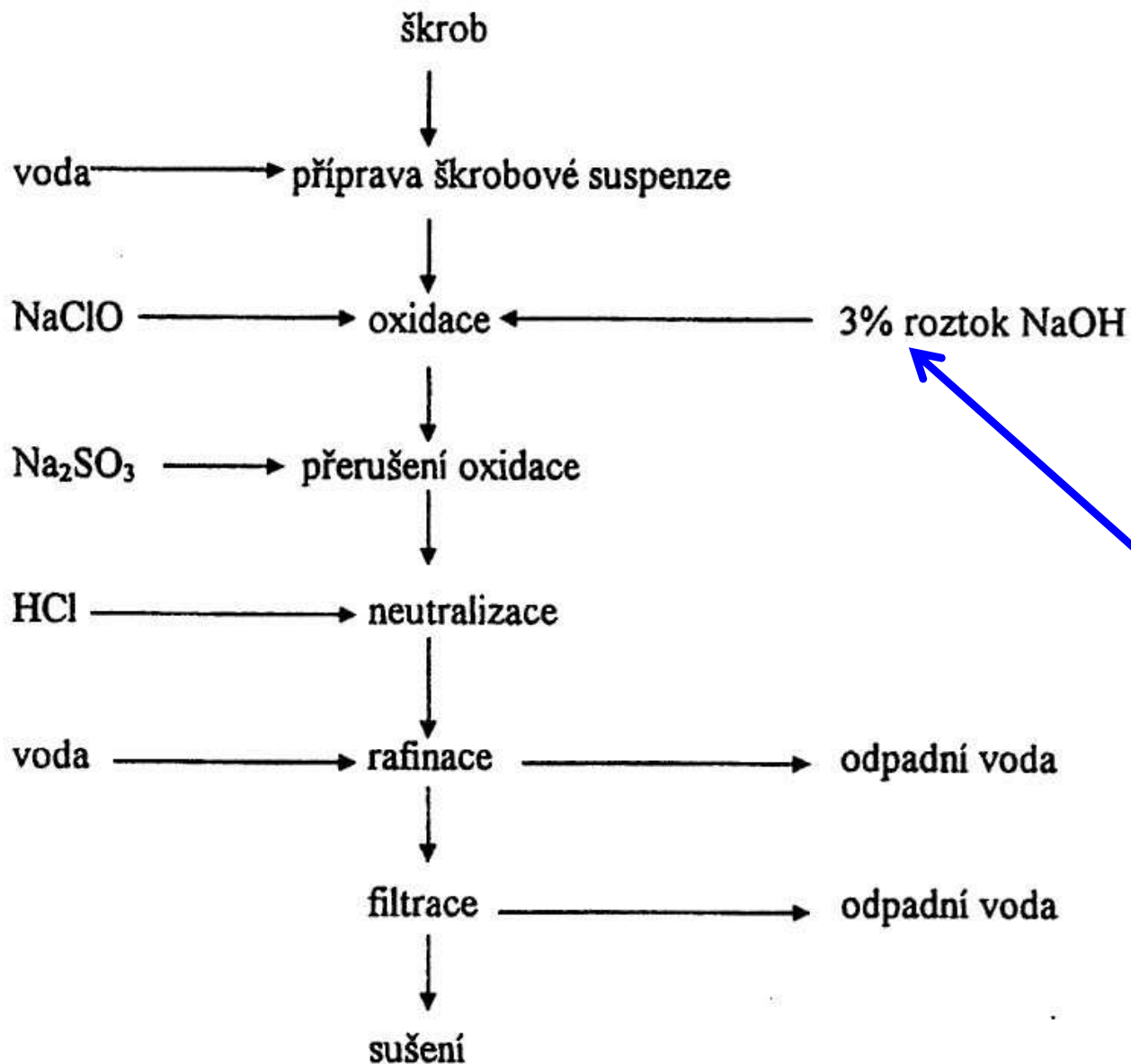
C2

29. 10. 2015

Oxidace škrobu

- Nejdůležitější z modifikačních reakcí
- Může probíhat v oblasti nízkých nebo vyšších pH
- Nejdůležitější je oxidace chlornanem sodným v oblasti pH cca. 8 – 9 (mírně zásadité prostředí)
- Používají se hlavně **bramborové škroby** (*kapilarita zrna*), s malým sklonem k **RETROGRADACI**

NESELEKTIVNÍ Oxidace škrobu - schéma

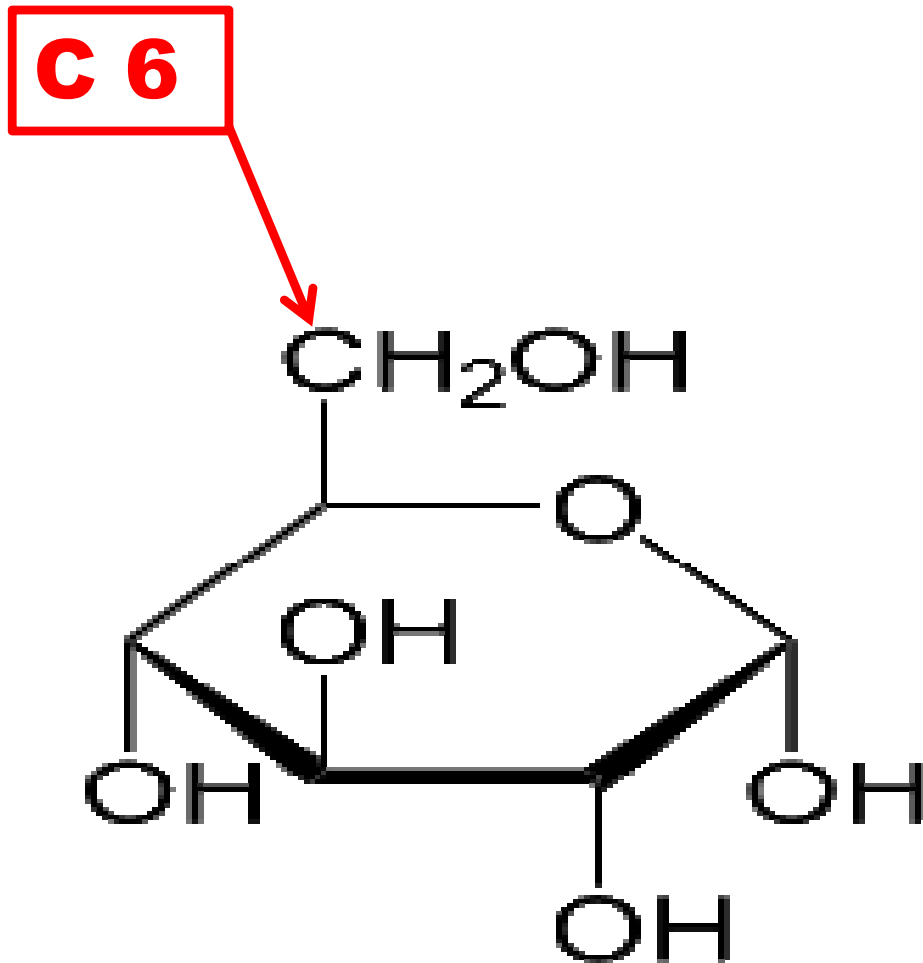

TYPICKÁ RECEPTURA

- pH = 8 – 9
- Teplota = 35 – 43 °C
- reakční doba = 2 – 8 hodin
- aktivní chlór (NaClO) = 3 – 45 g/kg škrobu

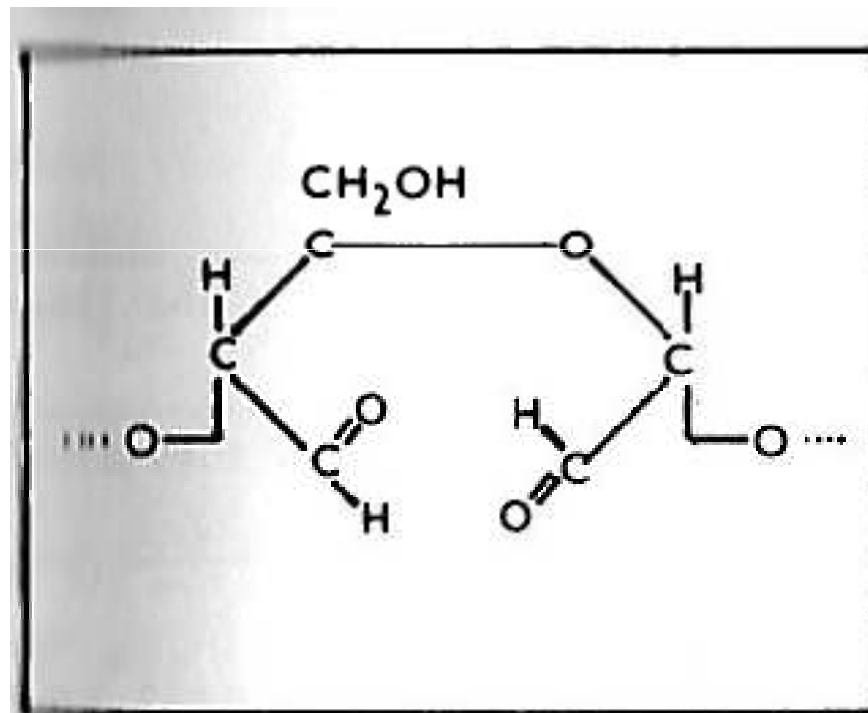
**DEPOLYMERACE
V ALKALICKÉM
PROSTŘEDÍ >
SNIŽOVÁNÍ
MOLEKULOVÉ
HMOTNOSTI**

SELEKTIVNÍ Oxidace škrobu na C 6 z -OH na -COOH pomocí HNO_3

Při takové oxidaci
se nemění
polymerační
stupeň > přeměna
polymeranalogická

SELEKTIVNÍ Oxidace škrobu na dialdehyd škrobu

Obr. 14. Dialdehydový škrob

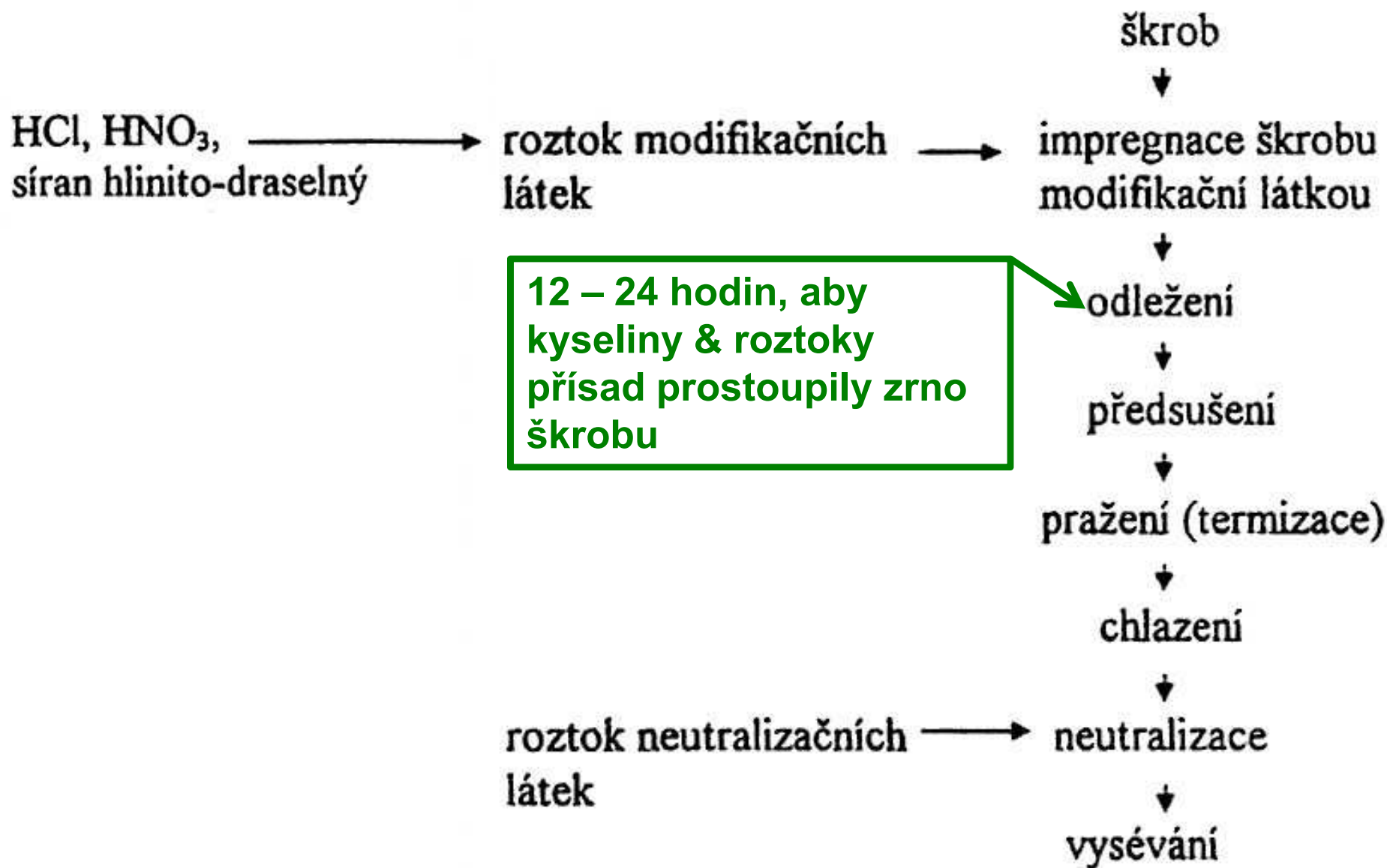
V praxi se oxidace škrobu kyselinou jodistou provádí ve speciálním uspořádání tak, že se vznikající kyselina jodičná regeneruje elektrolytickou reoxidací.

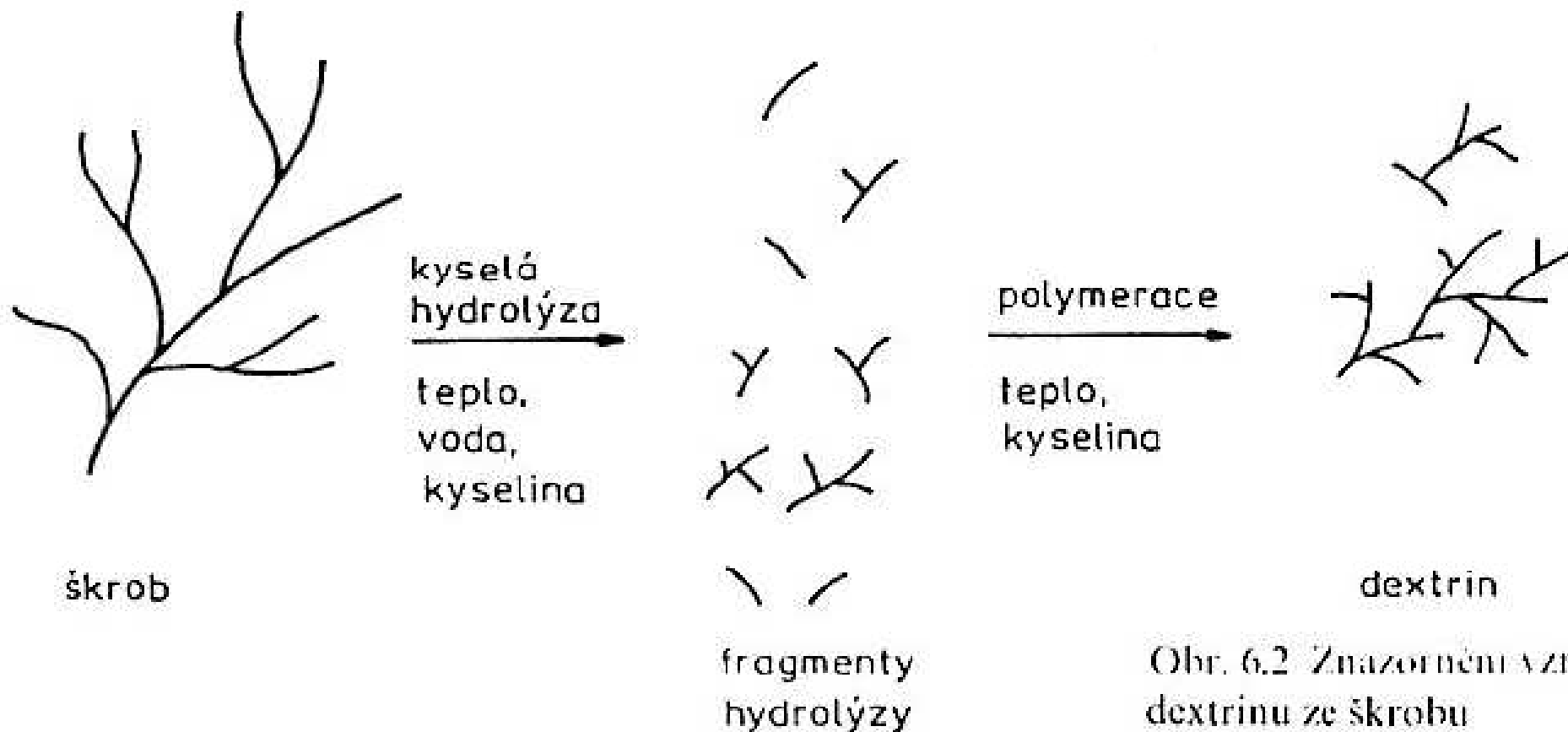
Oxidace škrobu - SHRNU TÍ

- **Vyšší míra oxidace > vyšší je i míra štěpení řetězců > nižší viskozita**
- **Vyšší je míra štěpení řetězců > NIŽŠÍ POJIVÁ SCHOPNOST**
- **Vyšší míra oxidace > vyšší disperzní stabilita, tj. nižší sklon k RETROGRADACI**
- **Pro heterogenní reakci jsou vhodné škroby s velkým počtem kapilár > vyšší povrch**

VÝROBA DEXTRINŮ 1

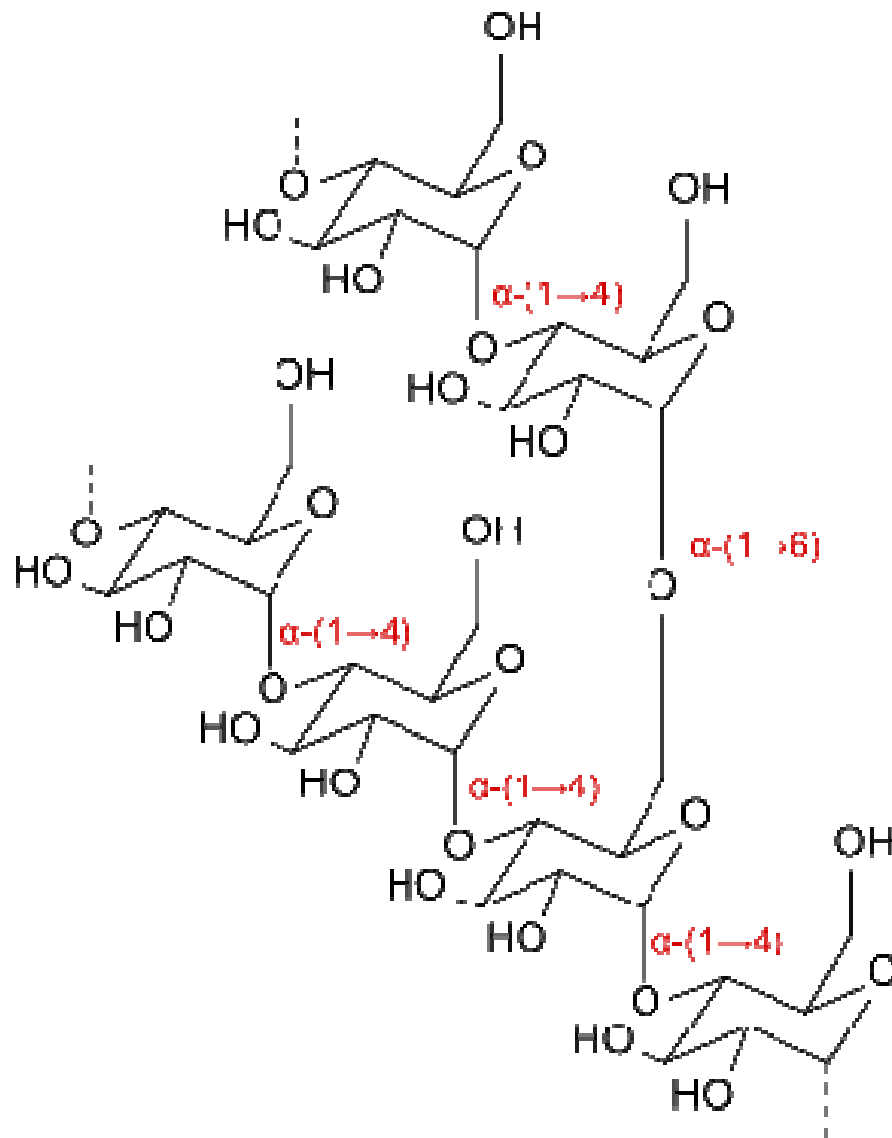
VÝROBA DEXTRINŮ 2

Obr. 6.2 Znamení vzniku dextrinu ze škrobu

**Je to vlastně HYDROLÝZA ŠKROBU následovaná
POLYMERACÍ (KOMBINACÍ) FRAGMENTŮ**

STRUKTURA DEXTRINŮ

**Proces
DEXTRINACE
nastává i při
pečení např.
chleba a je to
ona hnědá
kůrka**

VLASTNOSTI DEXTRINŮ & DALŠÍ TYPY DEXTRINŮ

- Barva od bílé přes žlutou po hnědou
- Většinou zcela rozpustné ve vodě

Energetické gely a tyčinky

DALŠÍ TYPY DEXTRINŮ

Maltodextrin

is a shortchain starch sugar used as a food additive. It is produced also by enzymatic hydrolysis from gelled starch and is usually found as a creamy-white hygroscopic spraydried powder. **Maltodextrin is easily digestible**, being absorbed as rapidly as glucose, and might either be moderately sweet or have hardly any flavor at all.

Cyclodextrin

The cyclical dextrans are known as cyclodextrins. They are formed by enzymatic degradation of starch by certain

bacteria, for example, *Bacillus macerans*. *Cyclodextrins have toroidal structures formed by 6-8 glucose residues.*

POUŽITÍ DEXTRINŮ

Yellow dextrans

- **water-soluble glues in remoistable envelope adhesives and paper tubes,**
- **in the mining industry as additives in froth flotation, in the foundry industry as green strength additives in**
- **sand casting, as printing thickener for batik resist dyeing, and as binders in gouache paint.**

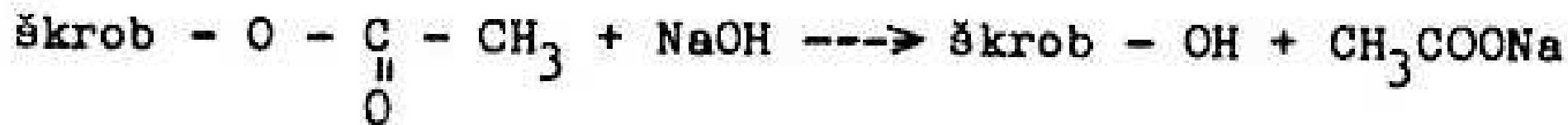
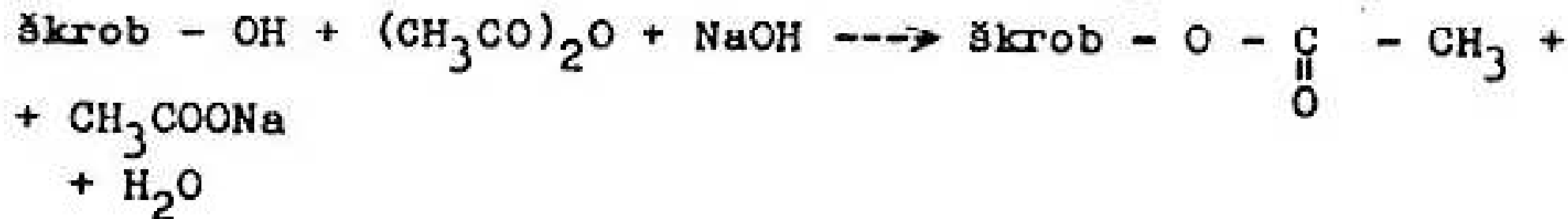
White dextrans

- **a crispness enhancer for food processing, in food batters, coatings, and glazes, (E number 1400)**
- **a textile finishing and coating agent to increase weight and stiffness of textile fabrics**
- **a thickening and binding agent in pharmaceuticals and paper coatings.**
- **As pyrotechnic binder and fuel, they are added to fireworks and sparklers, allowing them to solidify as pellets or "stars."**
- **Due to the rebranching, dextrans are less digestible; indigestible dextrin are developed as soluble fiber supplements for food products.**

DEXTRINY - SHRNU TÍ

- **PATR N Ě nejrozšířenější produkt modifikace škrobu**
- **Hluboká chemická přeměna škrobu**
- **Široká škála typů a použití**
- **Dobře propracované kontinuální i diskontinuální technologie**
- **Proces je používáný již minimálně od 19. století**

Acetylace škrobu

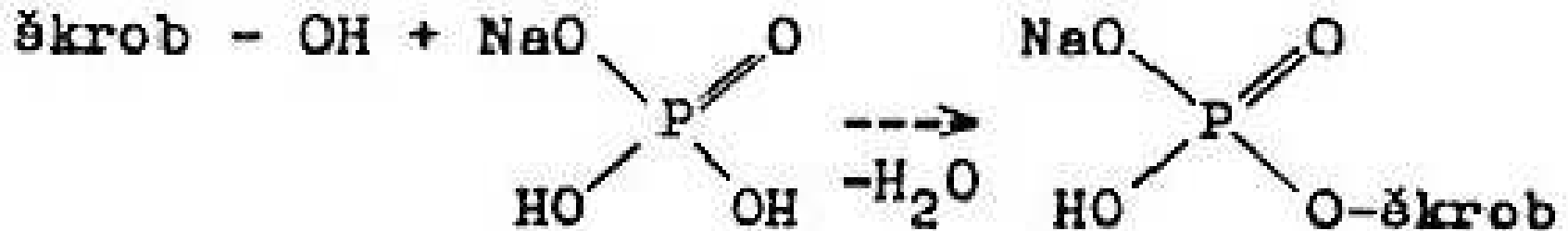
**Vedlejší reakce
snižující výtěžek**

Monofosfát škrobu

Škrobový monofosfát

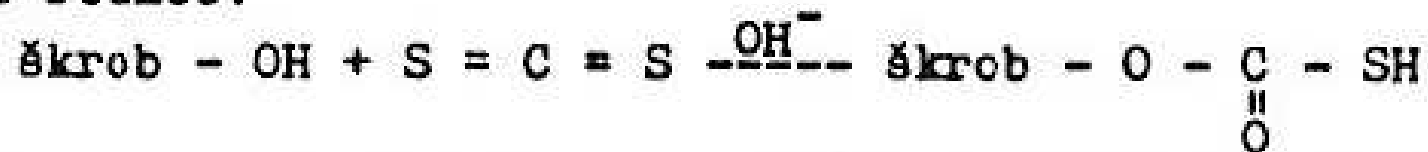
Škrobový monofosfát vzniká reakcí:

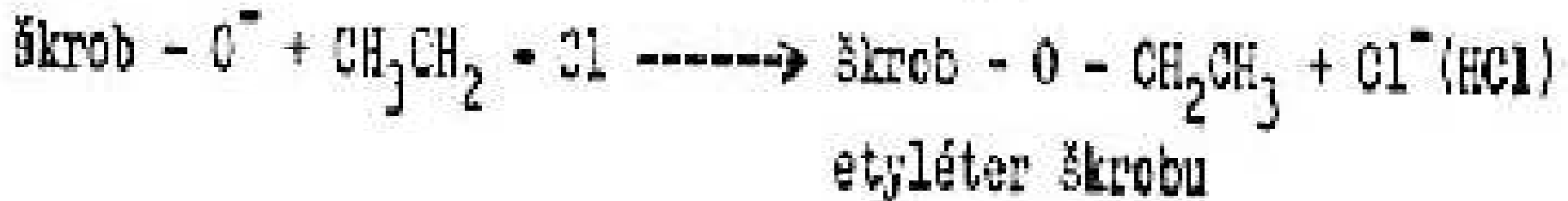
Xantát škrobu

Škrobový xantát

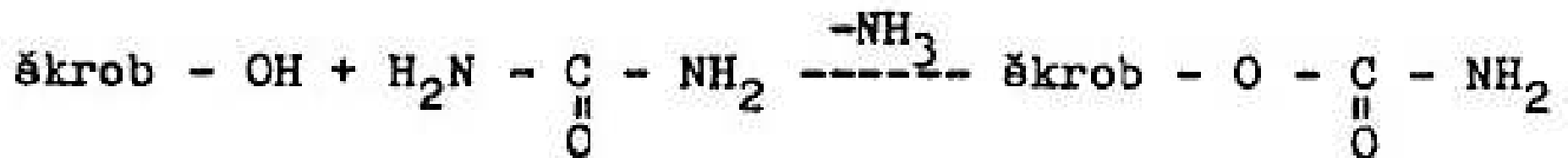
Škrobový xantát vzniká reakcí mezi škrobem a sirouhlíkem podle reakce:

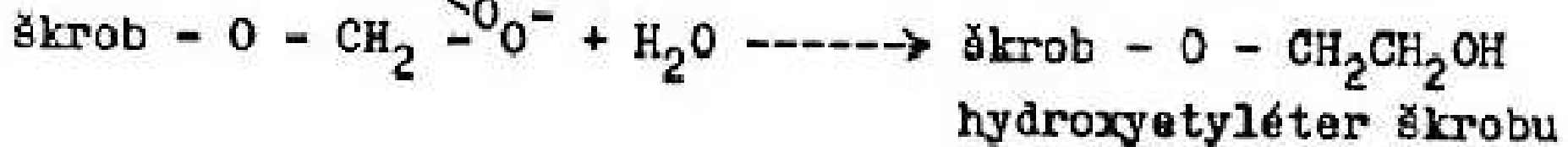
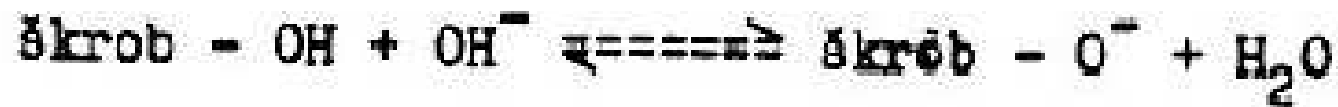
Alkylétery škrobu

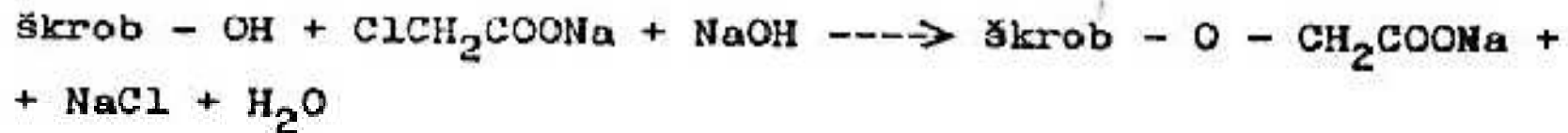
Karbamát škrobu

Hydroxymetyléter škrobu

Karboxymetyléter škrobu

Mechanismus této reakce vystihuje rovnice:

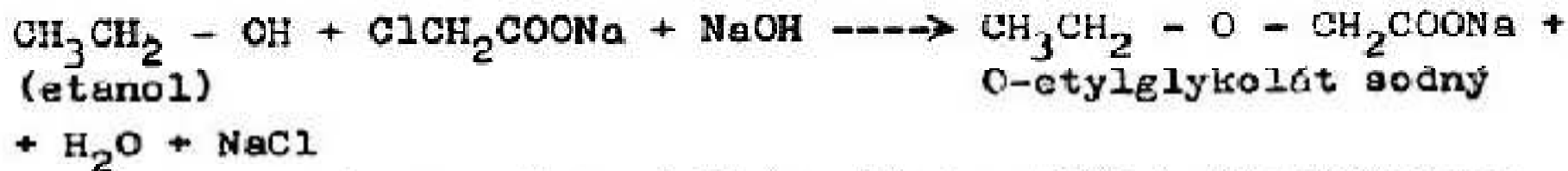

lakton kyseliny glykonové

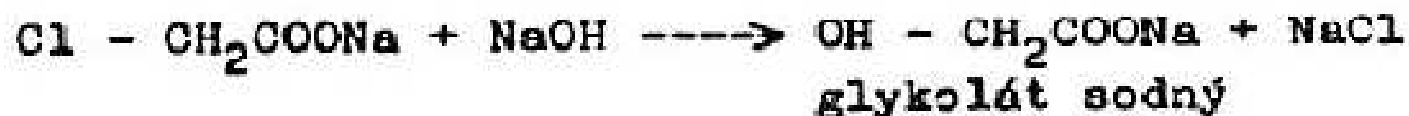
Kyanoéter škrobu

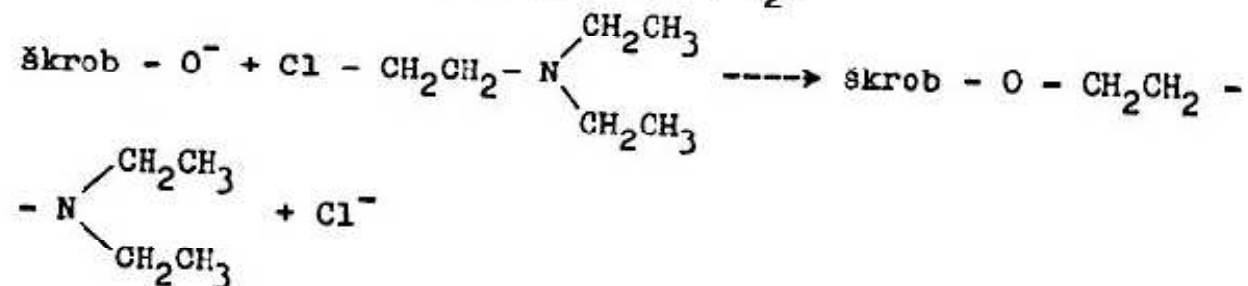
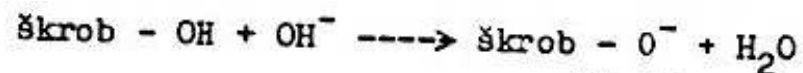
Karboxymetyléter škrobu – reakce v ethanolu

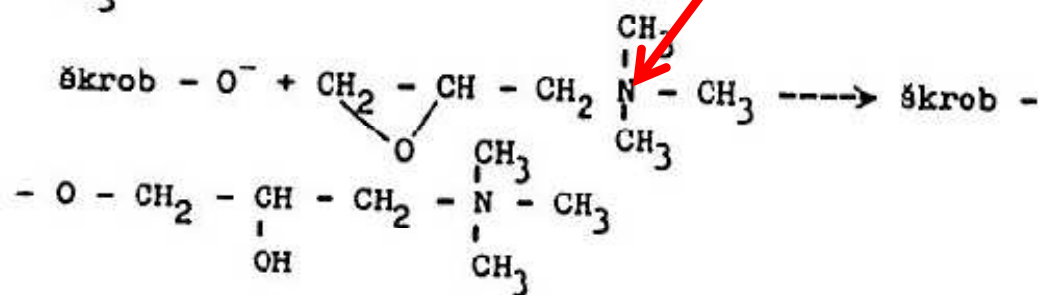
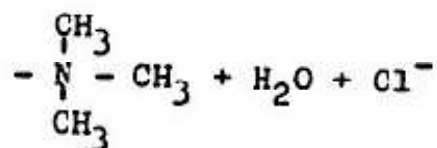
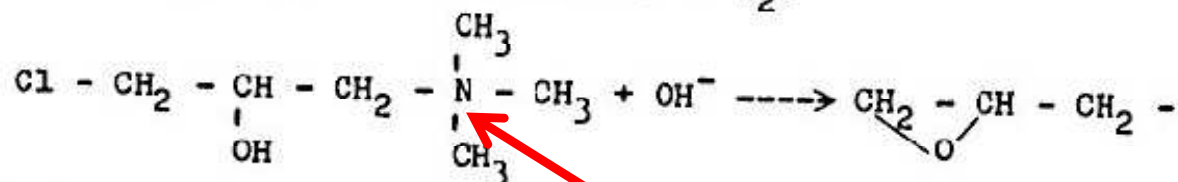
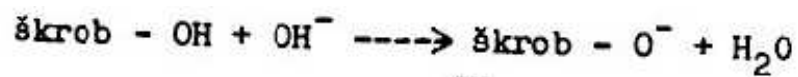
Tyto reakce spolu s další snižuje výtěžek éterifikace:

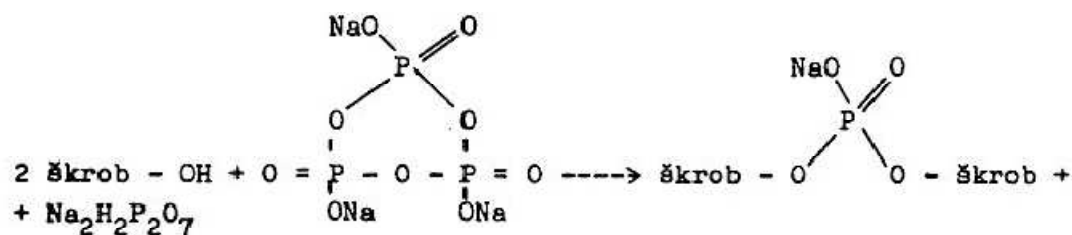
Kationtové škroby

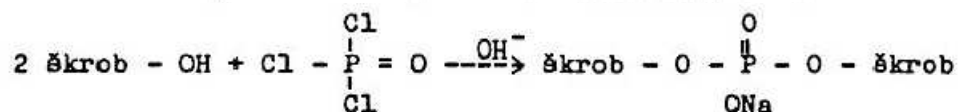
Kvartérní derivát škrobu vzniká reakcí mezi škrobem a halogenderivátem kvartérní amoniové zásady:

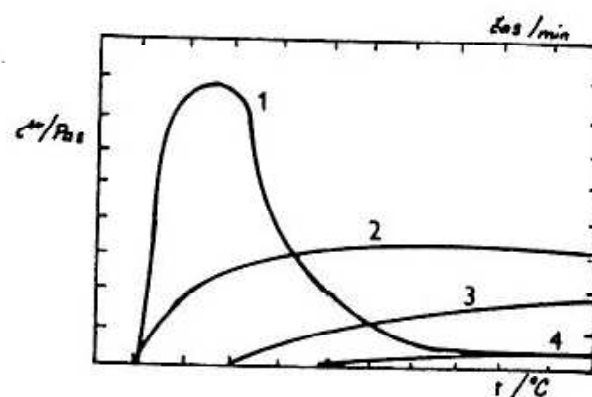
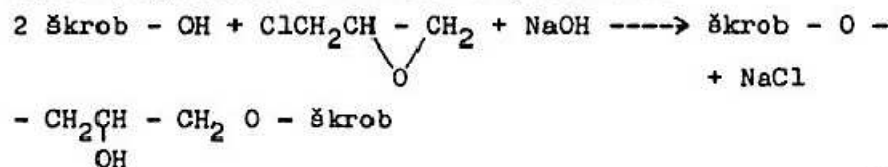
Sesít'ované škroby

Škrobový difosfát také může vzniknout reakcí:

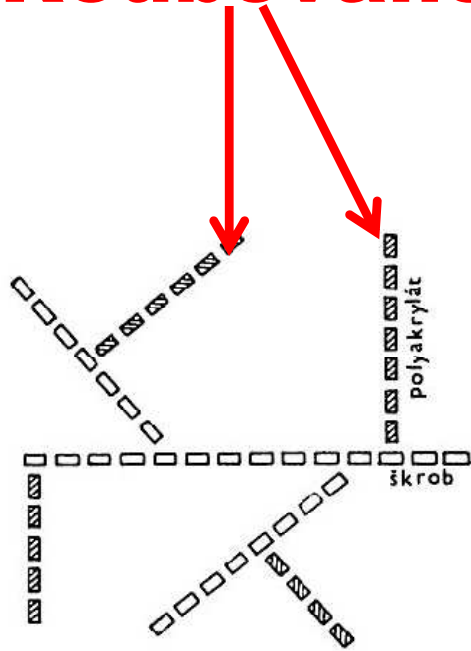
Škrobový diéter vytváří např. tato reakce mezi škrobem a epichlorhydrinem v alkalickém prostředí:

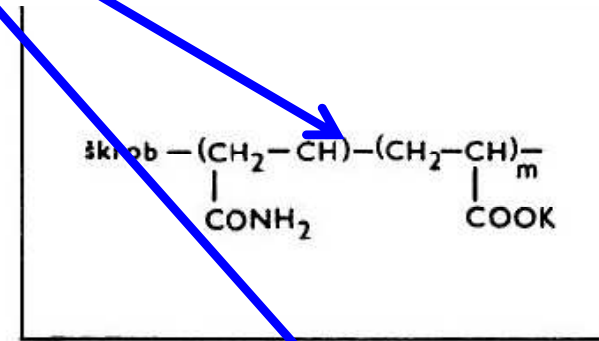
- 1 0,05%
- 2 0,1 %
- 3 0,5 %
- 4 1 %

Obr. 15. Hydratace škrobů zesíťovaných epichlorhydrinem (Brabenderovy křivky)

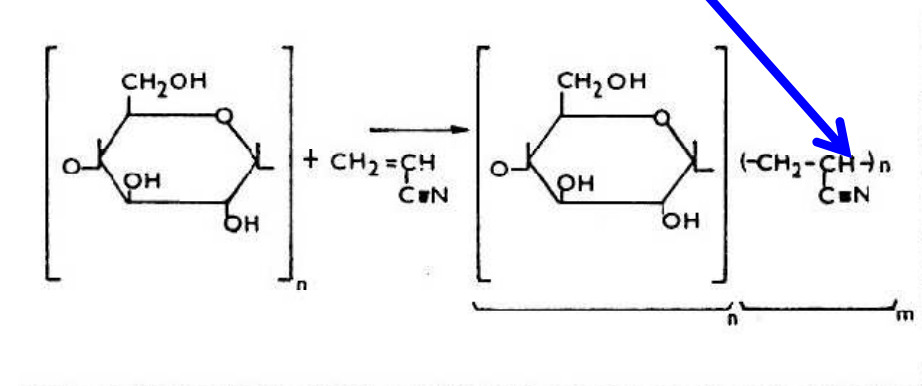
Roubované & blokové kopolymery škrobů

Obr. 16. Schéma roubovaného kopolymery

Obr. 18. Produkt "Super-Slurper"

Obr. 17. Schéma roubování škrobu

Použití modifikovaných škrobů

- **Výroba a úpravy papíru**
- **Potraviny**
- **Textilní průmysl**
- **Lepidla**
- **Farmacie**
- **Flokulanty při čištění vod**
- **.....**

ŠKROBY JAKO BIODEGRADABILNÍ ADITIVA DO SYNTETICKÝCH TERMOPLASTŮ

- VĚTŠINOU NUTNO „POPOHNAT“
termooxidací

Co jsem dělal já

- LDPE fólie
- Části brokového střeliva
- Vlákna
- .....

TERMOPLASTICKÉ ŠKROBY

- ZPRACOVÁNÍ TECHNOLOGIEMI PRO SYNTETICKÉ TERMOPLASTY, ale velmi náročné (zatím)
- Nutno ale použít změkčovadla – voda & glycerol
- Výrobky jsou BIODEGRADOVATELNÉ
- Ve spojení s PŘÍRODNÍMI VLÁKNY (např. len) > BIODEGRADOVATELNÉ KOMPOZITY

Škrob v práci konzervátora a restaurátora

Typ škrobu nebo jeho derivátu	Fyzikální forma	Použití	poznámka
Nativní škrob	Maz	Rentoaláž	Přídavek formalínu proti napadení plísněmi Emulgace s balzámy > vyšší lepidlost
Dextrin	Roztok	Lepidlo na papír a knihy (UMĚLÁ KLOVATINA)	Křehké filmy > MĚKČENÍ GLYCERINEM NEBO MEDEM
Dextrin	Roztok	Pojivo barev	
Nativní škrob	Maz	Pojivo barev (kvaš, tempera)	Přídavek formalínu proti napadení plísněmi